

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ЦЕНТР ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ, ДИСТАНЦІЙНОГО ТА
ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ

Кафедра фінансів та обліку

**ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ ТА ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ
ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
2 курсу заочної форми навчання
КОПИЛЬЧАКА Миколи Олеговича

Науковий керівник
кандидат економічних наук, доцент
МАРУШКО Надія Семенівна

Рецензент
Кандидат економічних наук, доцент
ВОЛЯНИК Галина Михайлівна

Кваліфікаційна робота допущена до захисту
«20» березня 2024 р., протокол № 10
завідувач кафедри фінансів та обліку,

(підпис)

(МЕЛЬНИК С. І.)

Львів
2024

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Центр післядипломної освіти, дистанційного та заочного навчання
Кафедра фінансів та обліку
Освітній ступінь «магістр»
Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Назва освітньої програми «Фінансова розвідка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
фінансів та обліку
_____ Степан МЕЛЬНИК
«20» листопада 2023 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ КОПИЛЬЧАКА Миколи Олеговича

1. Тема роботи «Протидія корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, в умовах глобалізації»
керівник роботи МАРУШКО Надія Семенівна, кандидат економічних наук, доцент
затверджені наказом ЛьвДУВС від «17» листопада 2023 р. № 1403 о/с
2. Термін подання здобувачем вищої освіти роботи «05» березня 2024 р.
3. Вихідні дані до роботи. Законодавчі та нормативно-правові акти з питань протидії корупції, наукова література із зазначеної тематики, дані статистичних видань та інтернет ресурси.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити). Розглянути поняття корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом; оцінити міжнародні стандарти у сфері протидії корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом; здійснити оцінку рівня корупції в Україні та в світі; дослідити аналітичний інструментарій легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом на глобальному рівні; розглянути міжнародне співробітництво у системі протидії корупції та легалізації доходів; вивчити адаптацію міжнародних вимог щодо протидії корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним.
5. Перелік графічного матеріалу (додатків). Підходи до трактування поняття «корупція»; Основні типології ВД/ФТ/ЗМЗ; Групи міжнародних суб'єктів у сфері фінансового моніторингу; Міжнародні стандарти у системі ПВД/ФТ; Індекс сприйняття корупції в Україні 2013–2023 роки; Показники Індексу сприйняття корупції в світі у 2023 році; Оцінка індексу верховенства права країн світу за 2019-2021 роки; Оцінка показників Індекс ризику корупції України (прогноз корупційних ризиків) за 2013-2023 рр.; Індекс ризику корупції України за 2023 рік; Індекс громадської доброчесності (ІРІ) України за 2023 рік; Оцінка індикатора Basel AML Index у 2023 році; Оцінка матриці ризиків харабництва (TRACE Matrix) деяких країн у 2023 році; Оцінка Індексу фінансової таємниці у 2022 році; Основні напрямки міжнародної співпраці Держфінмоніторингу; Напрями удосконалення політики ПВД/ФТ за допомогою надання особливих повноважень Європейського центрального управління; Протидія фінансуванню тероризму та сепаратизму в Україні; Способи відмивання доходів від корупційних діянь в Україні; Способи відмивання доходів від розкрадання, нецільового використання державних коштів та коштів суб'єктів господарювання державного сектору економіки в Україні; Протидія

відмиванню доходів від податкових злочинів в Україні; Види діяльності, що генерують приховані (нелегальні) фінансові потоки, за категоріями Міжнародної класифікації злочинів.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	ПРІЗВИЩЕ, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	МАРУШКО Н. С.		
2	МАРУШКО Н. С.		
3	МАРУШКО Н. С.		

7. Дата видачі завдання «20» листопада 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Опрацювання літератури за темою роботи та складання плану	01.12.2023	виконано
2	Написання першого розділу	01.01.2024	виконано
3	Написання другого розділу	01.02.2024	виконано
4	Написання третього розділу	01.03.2024	виконано
5	Підведення підсумків та формулювання висновків	03.03.2024	виконано
6	Оформлення роботи	05.03.2024	виконано

Здобувач вищої освіти

_____

(підпис)

КОПИЛЬЧАК М.О.

(ПРІЗВИЩЕ та ініціали)

Науковий керівник

_____

(підпис)

МАРУШКО Н.С.

(ПРІЗВИЩЕ та ініціали)

АНОТАЦІЯ

КОПИЛЬЧАК М.О. Протидія корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, в умовах глобалізації. - Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2024.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню теоретичних та практичних засад в системі протидії корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, в умовах глобалізації. Розглянуто сутність поняття понять корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, проведено оцінку міжнародним стандартам у сфері протидії корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Здійснено аналіз рівня корупції в Україні та в світі та досліджено аналітичний інструментарій легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом на глобальному рівні. Досліджено особливості міжнародного співробітництва у системі протидії корупції та легалізації доходів та запропоновано адаптацію міжнародних вимог щодо протидії корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Ключові слова: корупція, легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансовий моніторинг, глобалізація.

ANNOTATION

KOPYLCHAK M.O. Combating Corruption and Money Laundering in the context of globalization. - Manuscript.

Qualification Thesis for the Degree of «Master» in the Specialty 072 «Finance, Banking, and Insurance». - Lviv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2024.

The qualification work is devoted to the study of theoretical and practical principles in the system of combating corruption and money laundering in the context of globalization. The essence of the concepts of corruption and money laundering, an assessment of international standards in the field of combating corruption and money laundering, are considered. An analysis of the level of corruption in Ukraine and in the world, and research on the analytical tools of money laundering at the global level are conducted. The peculiarities of international cooperation in the system of combating corruption and money laundering are studied, and adaptation of international requirements for combating corruption and money laundering is proposed.

Keywords: corruption, money laundering, financial monitoring, globalization.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ТА ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	10
1.1. Поняття корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом	10
1.2. Міжнародні стандарти у сфері протидії корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.....	16
Висновки до розділу 1	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ТА ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	24
2.1. Аналіз рівня корупції в Україні та в світі	24
2.2. Аналітичний інструментарій легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом: глобальний рівень.....	32
Висновки до розділу 2	38
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ТА ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	39
3.1. Міжнародне співробітництво у системі протидії корупції та легалізації доходів.....	39
3.2. Гармонізація міжнародних вимог щодо протидії корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним	45
Висновки до розділу 3	52
ВИСНОВКИ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57
ДОДАТКИ	62

ВСТУП

На сьогодні проблема легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом є глобальною та привертає увагу світової спільноти та пов'язана з корупцією, яка є серйозним негативним соціально-економічним явищем. Корупція, у свою чергу, не лише сприяє зростанню відмивання коштів, але й сама залежить від його існування. Сучасним найбільш ефективним інструментом у боротьбі з цим явищем є система фінансового моніторингу, яка дозволяє виявляти підозрілі операції для подальшого аналізу.

Зростання рівня корупції та легалізації незаконних доходів є серйозною загрозою для економічного розвитку, правопорядку та соціальної стабільності в усіх країнах. Це питання також має важливе міжнародне вимірювання, оскільки корупція та легалізація доходів перетинають національні межі та потребують спільних зусиль у протидії.

Міжнародні стандарти у сфері протидії корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, стають важливим керівним фактором для багатьох країн у розробці та впровадженні ефективних стратегій боротьби з цими явищами. Особлива увага до таких питань стала актуальною в умовах глобалізації, коли міжнародні фінансові потоки та комунікації стають все більш важливими для глобальної економічної системи.

Для написання кваліфікаційної роботи основний акцент буде зосереджений на оцінці корупції, нелегальним фінансовим потокам та протидії доходам, одержаним злочинним шляхом на глобальному рівні. Підґрунтям дослідження слугувати інформація з різних джерел, таких як літературні ресурси, статистичні дані та інші відкриті джерела. Дослідження полягатиме в аналізі актуальних проблем цієї сфери та розробці нових стратегій та рішень, які відповідають сучасним викликам і ризикам у системі протидії корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, в умовах глобалізації.

Проблема протидії корупції та легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, у контексті глобалізації вже стала предметом уваги для багатьох науковців як в Україні, так і за її межами. Дослідження з цієї теми були проведені такими вченими, як Дж. Андерсен, З. Варналій, О. Вовчак, О. Дяченко, М. Колін, Н. Москаленко, В. Першин, М. Уткіна та інші. Однак, слід зауважити, що міжнародна практика в цій сфері постійно еволюціонує, що вимагає проведення нових досліджень та аналізу для знаходження ефективних рішень щодо цієї складної проблеми.

Метою наукового дослідження є вивчення теорії та практики протидії корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, в умовах глобалізації. Для досягнення мети визначені наступні завдання:

- розглянути поняття корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом;
- оцінити міжнародні стандарти у сфері протидії корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом;
- здійснити оцінку рівня корупції в Україні та в світі;
- дослідити аналітичний інструментарій легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом на глобальному рівні;
- розглянути міжнародне співробітництво у системі протидії корупції та легалізації доходів;
- вивчити адаптацію міжнародних вимог щодо протидії корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Об'єктом дослідження є система протидії корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Предметом дослідження є теоретико-практичні засади покращення протидії корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, в умовах глобалізації.

Методи дослідження. У даній роботі застосовуються різноманітні методи дослідження, спрямовані на вивчення проблеми корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Один з них - діалектичний

метод, використаний для аналізу сутності цих понять і встановлення взаємозв'язків між ними. Крім того, використовується метод системного аналізу, що дозволяє провести глибокий аналіз індикаторів корупції та легалізації доходів, а також розробити систему протидії цим явищам.

В рамках дослідження була використана статистична обробка даних для оцінки індикаторів цих явищ. Результатом поєднання різних методів, таких як системний підхід, історичний метод, аналіз та синтез, стало систематизоване узагальнення теоретичних положень та визначення ключових понять.

Для вирішення поставлених завдань також використовувалися інші методи дослідження, такі як аналіз, моделювання, спостереження, узагальнення, опис, порівняння тощо. Цей широкий спектр методів дозволяє отримати комплексний погляд на проблему та забезпечити об'єктивність та достовірність отриманих результатів.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у:

- вивченні та аналізі необхідності системного збору та обробки інформації про фінансові установи, проведенні експертних перевірок компетентними органами, а також у створенні централізованої бази даних. Цей підхід сприятиме виявленню порушень та запобіганню відмиванню коштів та корупції, сприяючи нарощуванню прозорості та відповідальності у фінансовій системі, що відповідає встановленим міжнародним стандартам.

- вивченні взаємозв'язку між регулюванням протидії відмиванню коштів (ПВК/ФТ) та антикорупційною системою як взаємопов'язаних аспектів злочинності в Україні. Розуміння особливостей міжнародного та національного законодавства у цих сферах сприяє розвитку ефективних стратегій боротьби з фінансовими злочинами.

Основний зміст роботи. В першому розділі подано оцінку дефініцій корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, а також проведена оцінка міжнародних стандартів у сфері протидії корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Другий розділ містить аналіз рівня корупції в Україні та в світі та аналітичний інструментарій легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом та глобальному рівні.

У третьому розділі розкрито особливості міжнародного співробітництва у системі протидії корупції та легалізації доходів та окреслено напрями гармонізації міжнародних вимог щодо протидії корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота містить вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел і додатки. Загальний обсяг роботи - 55 сторінок тексту та включає 6 таблиць, 9 рисунків і 5 додатки. Список використаних джерел містить 54 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ТА ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

1.1. Поняття корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом

Корупція та легалізація доходів є серйозними проблемами, які впливають на розвиток країн та суспільство в цілому. У сучасному світі корупція порушує права людини, підриває принципи демократії, обмежує економічний розвиток та спричиняє соціальну нерівність. Легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом, є наслідком корупційних дій та є загрозою для легальних економічних структур, порушує прозорість та справедливість у фінансовій системі. Тому розуміння та визначення цих понять є критично важливим для розробки ефективних стратегій боротьби з корупцією та відмиванням коштів, забезпечення стабільності в суспільстві.

Корупція - це зловживання публічною владою або довірою в особистих цілях, часто з метою отримання неправомірних вигід. Це може включати отримання хабарів, підкуп, використання владних повноважень для особистої вигоди, втручання у законний процес або неправомірне використання публічних ресурсів. У теоретичній царині корупція часто розглядається як системне явище, що має економічні, політичні та соціальні наслідки. Вона може порушувати принципи демократії, підривати довіру громадян до владних інституцій, сприяти нерівності та втраті конкурентної переваги на ринку. Корупція може також ускладнювати економічний розвиток країни, знижувати ефективність використання ресурсів та створювати негативне вплив на бізнес-середовище.

У більш широкому розумінні, корупція також може охоплювати не тільки дії посадових осіб уряду, але і приватний сектор, такі як підприємства та бізнес-структури, які здійснюють неправомірні дії для отримання конкурентних переваг або особистої вигоди.

За результатами дослідження праць провідних українських та зарубіжних вчених, стверджується, що поняття «корупція» має різноманітні визначення, і до цього часу немає повної ясності та правової визначеності. У зв'язку з цим, вважається доцільним узагальнити підходи до визначення цього поняття через соціологічний, державно-управлінський, економічний, політологічний та юридичний підходи. Аналізуючи ці різноманітні точки зору, можна зробити висновок, що розуміння корупції включає в себе широкий спектр аспектів, які охоплюють не лише юридичний, але й соціальний, економічний та політичний контексти. Подальше дослідження цих підходів може сприяти розвитку більш чіткого та об'єктивного розуміння корупції і спрямованої на розробку ефективних стратегій її запобігання та протидії.

Корупція представляє собою складне та багатогранне явище, що проникає всі сфери життя суспільства. Це не лише порушення законодавства та злочин, але й політичний, економічний, соціальний та морально-етичний аспекти. Корупція охоплює отримання влади та переваг над іншими людьми, збагачення окремих осіб за рахунок інших, використання службового становища для особистих якостей та моральне приниження інших осіб.

Науковці досліджують це явище з різних точок зору, кожен акцентуючи увагу на певних аспектах корупції. В результаті нараховується сім основних підходів до розуміння корупції, які доповнюють один одного і розглядаються як сукупність: традиційний, модерністський, економічний, ревізійністський, політологічний, біхевіористичний та інституційний (рис.1.1).

Офіційний або легальний підхід до трактування корупції базується на вітчизняних та міжнародних юридичних документах, враховуючи законодавчі аспекти цього явища. Так, корупція, відповідно до міжнародних стандартів – це порушення етичного (морального), дисциплінарного, адміністративного, кримінального характеру, що проявилися в протизаконному використанні свого службового становища суб'єктом корупційної діяльності [16-19].

<p>Традиційний або нормативно-ціннісний (корупція визначається як порушення норм права, моралі та етики)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Корупція... наслідок корисливо-еґоїстичних мотивів [15]. Корупція... порушення норм службової поведінки й етики, а також неформалізованих соціетальних норм поведінки, етики й моралі [10]. • Корупція... поведінка, що відхиляється від офіційно визначених державою обов'язків під впливом приватних інтересів [7].
<p>Модерністський або класичний (корупція розглядається як протиправна дія або продажність посадової особи)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Корупція – корисливе використання посадовою особою державних органів влади свого службового становища для власного збагачення [22]. • Корупцію можна визначити як зловживання службовими і посадовими особами своїми правами і повноваженнями з метою одержання неправомірної вигоди та особистого збагачення, а також активні дії щодо підкупу таких осіб з боку громадян [47].
<p>Економічний або ринково-центристський (корупція постає як, свого роду, тінювий політико-економічний ринок, який характеризується надмірним державним регулюванням економічних процесів з метою максимізації корисності за допомогою маніпуляції ресурсами посадовими особами)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Корупцію варто вважати не лише негативним соціально-економічним явищем, а й окремим видом тінювої економічної діяльності, та пропонує її розглядати на вищому, середньому й нижчому рівнях організацій й функціонування економіки, політики й суспільства, а також наполягає на необхідності дослідження корупції в розрізі секторів економіки. [8] • Корупція - це прагнення кланово-олігархічних структур здійснювати вплив на функціонування фінансово-економічної системи країни та використовувати її як інструмент легалізації (відмивання) ними злочинно одержаних доходів [45]
<p>Ревізіоністський або функціональний (корупція постає як позитивне явище для транзитивної економіки, яке допомагає досягти балансу між дестабілізуючими чинниками, між старими правовими нормами та новими умовами розвитку)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Корупція вища там, де вищі темпи соціально-економічної модернізації. Її основною задачею виступає збалансування низки дестабілізуючих факторів та чинників, які виникають на фоні стрімких змін [8]. • Корупція в транзитивних надміру бюрократичних державах здатна подолати бюрократичні бар'єри [11].
<p>Політологічний або політичний (корупція розглядається як окремий інститут в процесі реалізації суспільних відносин щодо використання влади її суб'єктами з метою впливу на політичні процеси)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Корупція фактично є неформальним інституційним середовищем економічних, адміністративних і інформаційних ресурсів, у якому владні еліти взаємодіють між собою та іншими структурами суспільства [6]. • Феномен корупції є проблемою політико-владних відносин, розв'язання якої для багатьох країн є надзвичайно актуальною справою [8].
<p>Біхевіористичний або соціально-психологічний (корупція вивчається як соціально-психологічний феномен в усіх її проявах)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Корупцію варто розглядати як різновид соціальної корозії, яка роз'їдає й руйнує насамперед органи державної влади та державу й суспільство. • Під корупцією слід розуміти аморальне явище, яке охоплює цілеспрямоване здійснення або нездійснення будь-якої дії при виконанні службових обов'язків, вимагаючи та приймаючи при цьому, насамперед, незаконні матеріальні стимули [46].
<p>Інституційний або державно-управлінський (корупція постає як форма державно-владних відносин, що передбачає протиправний обмін службових повноважень посадової особи владної структури на особисті преференції)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Корупцію можна визначити як соціальне, системне явище, що полягає в неправомірному використанні особами, які мають владні чи управлінські повноваження, власного становища, статусу, авторитету в особистих або корпоративних інтересах, що призводить до розкладання, деградації влади та соціального управління [22].

Рис.1.1. Підходи до трактування поняття «корупція»

Закон України «Про запобігання корупції» трактує поняття корупції так: використання особою, (суб'єкти, на яких поширюється дія цього Закону), наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [39].

Поглиблене вивчення корупції та її зв'язку з легалізацією доходів допоможе розкрити нові аспекти цього явища, розробити ефективніші стратегії боротьби з корупцією та попередженням легалізації незаконно отриманих доходів.

Процес легалізації доходів, відомий також як відмивання коштів, має давню історію, що відзначається його адаптацією та розвитком в умовах глобалізації та цифрової трансформації [2, 44]. Цей процес став каталізатором незаконної діяльності, такої як тероризм, шахрайство та корупція, порушуючи цілісність та прозорість ринків і спричиняючи загальний відсутність довіри [9]. Операція з відмивання коштів полягає у приховуванні незаконно отриманих коштів та їх перетворенні на легальні, змінюючи їх природу з темної на світлу [42].

Згідно з FATF, цей процес включає адаптацію незаконних прибутків для приховування походження, наприклад, зі злочинів, хабарництва або незаконного продажу зброї. Також, МВФ уточнює, що особа, яка здійснює відмивання, намагається маскувати чи приховати незаконне походження доходу, щоб здати його за отриманий з легальних джерел [38]. Таким чином, різноманітні визначення відмивання коштів мають спільну основу та ставляться в напрямку приховування незаконного походження та його повторного введення в економіку.

Боротьба з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму в центрі уваги сучасного суспільства. Органи влади прикладають зусилля до видання нормативних актів, що підтверджується п'ятьма Директивами, які регулярно оновлюються з урахуванням ризиків і загроз, що можуть виникнути як на державному, так і на міжнародному рівні. Важливим кроком є розвиток мережі ПФР і глобальної системи збору та аналізу даних, а також зміцнення співпраці, оскільки недооцінка загрози є головною перешкодою для ефективної боротьби та запобігання відмиванню коштів.

В Україні, відповідно до чинного законодавства [40], прийнято заходи для розширення кола суб'єктів, які зобов'язані подавати звіти про підозрілу діяльність, для подальшого аналізу Держфінмоніторингом та передачі результатів до правоохоронних органів. Таким чином, дослідження способів та механізмів легалізації злочинних доходів має визначати зв'язок між законодавчими положеннями та ефективністю контрзаходів, враховуючи використання нових методів виявлення злочинних доходів.

За оцінками, що представлені у типологічних дослідженнях Держфінмоніторингу протягом останніх років, наголошується на різних аспектах відмивання коштів, включаючи використання незаконно отриманих фіскальних коштів, недобросовісне використання майна державних підприємств та інших суб'єктів, які фінансуються з бюджетів, ризики, пов'язані з використанням суб'єктів з неясною структурою власності у відмиванні злочинних доходів, а також ризик тероризму та сепаратизму (рис. 1.2) та додатки А-Г. Зазначається, що типологічні методи відмивання коштів швидко змінюються та адаптуються до особливостей економічної системи, проте уніфікація схем відмивання коштів дозволяє зменшити ризики та протидіяти їм.

Серед основних викликів для України виділяється військова агресія з боку Росії, яка суттєво позначається не лише на фінансовій, а й на національній безпеці країни. Україна стикається з терористичними атаками та

сепаратизмом, причому фінансова система активно використовується для інтеграції та перерозподілу фінансових потоків для цих цілей.

Рис.1.2. Основні типології ВД/ФТ/ЗМЗ

складено автором за даними [35, 42]

Крім того, в Україні за останні роки спостерігається зростання тіньової економіки та організованої злочинності, що становить серйозну загрозу економічній безпеці країни. Економічна злочинність характеризується постійним удосконаленням систем протидії відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та злочинності, що підтверджується результатами

аналітичних досліджень та виявленям масштабних зловживань з бюджетними коштами.

Отже, легалізація відмивання коштів є деструктивним явищем, але вона здатна динамічно розвиватися та пристосовуватися до різних умов економічного та політичного середовища. На сьогодні це явище є досить поширеним, і типологічні схеми відмивання доходів набули різних форм та способів. Це свідчить про те, що сфера протидії відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та розподілу злочинних доходів є складною і потребує системного дослідження.

1.2. Міжнародні стандарти у сфері протидії корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом

Міжнародні стандарти відіграють ключову роль у забезпеченні координації зусиль країн у боротьбі з корупцією та легалізацією злочинних доходів. Ці стандарти встановлюють мінімальні вимоги для фінансових установ щодо виявлення та повідомлення підозрілих транзакцій, а також передбачають взаємний обмін інформацією між країнами.

Оскільки злочинні мережі та механізми легалізації злочинних доходів постійно еволюціонують, необхідність постійного оновлення та удосконалення міжнародних стандартів та співробітництва є надзвичайно важливою. Забезпечення ефективного обміну інформацією та співпраці між країнами є ключовим фактором успішної боротьби зі злочинністю та легалізацією злочинних доходів. Зміни в технологіях та фінансових інструментах, таких як криптовалюти та електронні платежі, також можуть впливати на способи легалізації злочинних доходів. Тому міжнародні стандарти та співробітництво залишаються невід'ємними для адаптації до нових викликів у сфері боротьби зі злочинністю.

Світова спільнота продовжує реагувати на легалізацію доходів, одержаних незаконним шляхом, фінансування тероризму та зброї масового

знищення. Важливим кроком у цьому напрямку стало створення у 1989 році Міжнародної групи з протидії відмиванню брудних грошей (ФАТФ) [36].

Система міжнародних стандартів у сфері ПВД/ФТ складається з різних міжнародних та вітчизняних інституціональних та організаційно-правових механізмів. Ці механізми спрямовані на попередження, виявлення та припинення дій, спрямованих на легалізацію незаконно отриманих доходів або фінансування терористичних активностей. Це включає в себе кримінально-правові, адміністративно-правові та фінансово-правові методи регулювання суспільних відносин, що виникають у цьому контексті. У цій системі виділяються наступні елементи:

- міжнародні договори та акти.
- міжнародні та регіональні організації та інші інституції.
- національні (вітчизняні) організаційно-правові системи та інструменти протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму чи зброї масового знищення.

У межах цієї міжнародної системи регулювання існує спеціальний комплекс фінансових, наглядових та оперативно-аналітичних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення та припинення фінансових операцій, пов'язаних із зазначеними кримінальними правопорушеннями, а також діяльність адміністративних та правоохоронних органів.

Міжнародні суб'єкти, що займаються розслідуванням відмивання коштів, можуть бути різними, залежно від конкретного випадку, виду незаконних доходів, їх суті та контексту. Однак у загальному контексті ці міжнародні суб'єкти можуть включати міжнародні та національні організації, а також приватні суб'єкти (рис. 1.3). Міжнародні суб'єкти мають можливість взаємодіяти між собою та з іншими партнерами для забезпечення ефективного розслідування та притягнення до відповідальності осіб, які займаються відмиванням коштів. Це може включати обмін інформацією, спільні операції та згуртування зусиль для боротьби з цією злочинною діяльністю.

Міжнародні організації	<ul style="list-style-type: none"> •Організація Об'єднаних Націй (ООН), •Міжнародний валютний фонд (МВФ), •Всесвітній банк та Європейський Союз (ЄС)
Національні органи	<ul style="list-style-type: none"> •Національні уряди та правоохоронні органи, такі як поліція, ПФР, спецслужби та прокуратура.
Міжнародні спеціалізовані організації	<ul style="list-style-type: none"> •Financial Action Task Force (FATF), MONEYVAL, Інтерпол, Євроюст, Європейська поліцейська організація (Europol), Еґмонтська група, Камденська міжвідомча мережа з питань повернення активів (CARIN), StAR, Агенції з повернення активів, Міжнародний центр боротьби з корупцією (IACCC)
Приватні суб'єкти	<ul style="list-style-type: none"> •банки, •фінансові установи, •аудиторські компанії, нотаріуси та інші суб'єкти.
Міжнародні адвокатські фірми та консалтингові компанії	<ul style="list-style-type: none"> •можуть допомагати урядам та іншим органам з виявленням та переслідуванням відмивання коштів.
Громадські організації та активісти	<ul style="list-style-type: none"> •такі організації займаються виявленням та документуванням випадків відмивання коштів, а також здійснювати тиск на уряди та інші органи для забезпечення ефективного розслідування та переслідування злочинців.

Рис.1.3. Групи міжнародних суб'єктів у сфері фінансового моніторингу

Джерело: складено автором за даними [1, 6, 34]

Таким чином, різноманітні міжнародні організації та ініціативи активно працюють над протидією відмиванню доходів та фінансуванню тероризму. Вони встановлюють партнерства з країнами та іншими зацікавленими сторонами з метою розробки та впровадження політик і стандартів, спрямованих на боротьбу зі злочинністю та запобігання легалізації злочинних доходів та фінансуванню тероризму.

Міжнародні стандарти у цій області визначаються різними міжнародними організаціями та ініціативами. Наприклад, однією з найвідоміших ініціатив є FATF, яка розробила 40 рекомендацій щодо протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, і регулярно оцінює

виконання цих рекомендацій країнами-членами. Поза цим, існують інші міжнародні стандарти, як от Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності та її додатковий протокол про протидію відмиванню доходів, фінансуванню тероризму та фінансовій злочинності (табл.1.1).

Таблиця 1.1

Міжнародні стандарти у системі ПВД/ФТ

№	Стандарт	Основні засади
1	2	3
1	Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин (1998) [16]	Боротьба з незаконним обігом наркотиків включає в себе протидію легалізації доходів, що є одним із заходів цієї стратегії. Для ефективного протидії злочинній діяльності необхідне зміцнення й посилення міжнародної співпраці. Для запобігання і покарання правопорушень у вигляді легалізації доходів, можуть бути застосовані різноманітні санкції, такі як ув'язнення, позбавлення волі, штрафи та конфіскація майна. Встановлено обов'язок криміналізації «відмитих» злочинно одержаних коштів, що є важливим етапом у боротьбі з легалізацією доходів.
2	Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів одержаних злочинним шляхом (1990)[34]	Названо основні кримінальні злочини, які пов'язані з корупцією та міжнародною організованою злочинністю. Крім того, розширено список злочинів, які є джерелом незаконно одержаних коштів. Ці порушення закону є серйозними та мають негативний вплив на економіку та суспільство в цілому.
3	Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності (2000) [18]	Визначено, що під поняттям «конфіскація» розуміється остаточне вилучення власності згідно з рішенням суду чи іншого органу. Зазначено необхідність прийняття заходів стосовно конфіскації доходів, що отримані злочинним шляхом або від корупції. Відзначено, що легалізація (відмивання) таких доходів є злочином міжнародного масштабу, що становить загрозу економічній безпеці країни. Вжито заходів для запобігання легалізації злочинних доходів, що є необхідними у боротьбі з корупцією та міжнародною організованою злочинністю. Ці заходи сприятимуть забезпеченню законності та економічної стабільності як у країні, так і в світі..
4	40+9 Рекомендацій FATF (2003) [36]	Рекомендації, що включають організаційні принципи та правові норми у сфері боротьби з легалізацією коштів, є обов'язковими для держав-членів ООН відповідно до міжнародних стандартів. Ці рекомендації організовані в єдину систему з метою забезпечення узгодженого підходу у сфері протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Уніфікація національного законодавства у сфері протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, сприяє уникненню цієї практики. Це досягається шляхом криміналізації легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом, та конфіскації легалізованої власності. Визначення основних положень щодо криміналізації та конфіскації допомагає забезпечити єдиний підхід до вирішення цієї проблеми в різних країнах.

Продовження табл. 1.1

1	2	3
5	Конвенція ООН проти корупції (2003) [17]	Окреслено перелік заходів для повернення незаконно одержаних доходів. Вдосконалено превентивні заходи проти відмивання злочинних коштів, включаючи нові механізми та технології. Підвищено ефективність глобального, регіонального та двостороннього співробітництва між правоохоронними та судовими органами та фінансовими службами. Заохочено ідентифікацію та перевірку клієнтів та бенефіціарних власників. Покращено методи протидії фінансовим злочинам, у тому числі за допомогою новітніх технологій та аналітичних інструментів. Розроблено й впроваджено програми моніторингу та виявлення злочинно одержаних доходів на основі аналізу фінансових операцій. Посилено систему навчання та підвищення кваліфікації працівників правоохоронних та фінансових органів з метою більш ефективної боротьби з легалізацією злочинних доходів.
6	Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів одержаних злочинним шляхом та про фінансування тероризму (2005) [19]	Означено, що ідентифікація клієнтів, виявлення підозрілих фінансових транзакцій та внутрішній контроль є обов'язковими заходами у боротьбі з легалізацією злочинних доходів. Передбачено широкий спектр заходів для конфіскації злочинно одержаних коштів та майна, включаючи арешт та виїмку. Визначено підрозділ фінансової розвідки як ключовий інструмент у виявленні та протидії легалізації злочинних доходів.
7	Міжнародні стандарти з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення: (2012) [23]	Встановлено вимоги для запобігання відмиванню доходів, які включають у себе встановлення вимог до фінансових установ, небанківських суб'єктів, професійних осіб та інших осіб, які здійснюють фінансову діяльність, з метою запобігання використанню фінансової системи для відмивання незаконно отриманих коштів. Встановлено заходи протидії фінансуванню тероризму, а також процедури для розпізнавання та блокування активів та міжнародного співробітництва.

У зв'язку з військовим вторгненням в Україну, ФАТФ, як глобальна організація, що встановлює міжнародні стандарти у сферах боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та розповсюдженням зброї масового знищення, виражає стурбованість щодо можливого впливу вторгнення на ці процеси та ризики для цілісності фінансової системи, економіки та безпеки. Відповідно, необхідно прийняти заходи для забезпечення відповідності міжнародним стандартам та збереження стабільності та безпеки в цих сферах.

У роботі Фінансової діяльності і боротьби з відмиванням коштів (ФАТФ) виокремлені принципи міжнародного співробітництва, діалогу та взаємоповаги між країнами. На пленарному засіданні ФАТФ у жовтні 2022 року учасники висловили співчуття у зв'язку зі стражданнями та

руйнуваннями, спричиненими російським вторгненням в Україну, але рішень щодо країни-агресора стосовно відповідності міжнародним стандартам не було прийнято.

Стандарти ФАТФ, прийняті 2012 року, потребують оновлення. Учасники засідання погодилися з необхідністю міцної законодавчої бази для ефективного повернення активів та зміцнення міжнародного співробітництва. Під час діяльності Держфінмоніторингу України у листопаді 2022 року були оновлені рекомендації щодо подання інформації про фінансові операції, зокрема, введені обмеження для представників країни-агресора відповідно до нового законодавства.

Введені обмеження для представників країни-агресора відповідно до нового законодавства свідчать про важливий крок у напрямку зміцнення правової бази для боротьби з відмиванням коштів та злочинністю загалом. Ці заходи відображають не лише реакцію на поточні виклики, але й прагнення до постійного вдосконалення механізмів контролю та протидії фінансовим злочинам. Ці оновлені рекомендації стосовно подання інформації про фінансові операції, включаючи обмеження для представників країни-агресора, є важливим кроком у зміцненні фінансової системи та боротьбі зі злочинністю. Вони свідчать про здатність України адаптуватися до змінних умов і ефективно реагувати на виклики у сфері фінансового моніторингу. Такі заходи сприяють не лише забезпеченню відповідності міжнародним стандартам, але й підвищують довіру до фінансових установ та системи в цілому.

Оновлення рекомендацій є позитивним сигналом для міжнародного співтовариства щодо рішучості України у боротьбі з фінансовою злочинністю. Ці заходи також створюють певний прецедент для інших країн і можуть стати прикладом ефективного впровадження міжнародних стандартів та практик у сфері фінансового моніторингу.

Враховуючи, що Україна за роки військової агресії з боку РФ зверталась до ФАТФ з вимогою щодо введення санкцій проти Росії, Держфінмоніторинг

України отримав відповідь, де було відзначено, що члени ФАТФ провели інтенсивні дискусії щодо поточної ситуації в Україні.

Отже, для ефективної боротьби з легалізацією злочинних критично важливо забезпечити міжнародну співпрацю та обмін інформацією між країнами. У цьому аспекті, FATF виконує оцінку рівня виконання країнами міжнародних стандартів у цій області і надає рекомендації для їх подальшого удосконалення. Крім того, існують різноманітні міжнародні програми технічної допомоги країнам у розвитку національної системи боротьби з легалізацією злочинних доходів та фінансуванням тероризму.

Взагалі, ефективна боротьба з протидією корупції та легалізацією злочинних доходів потребує комплексного підходу, який включає розвиток ефективної національної системи боротьби з цими явищами, міжнародну співпрацю та обмін інформацією, розробку та впровадження національних законодавчих та інших заходів, а також контроль та нагляд за фінансовим сектором.

Висновки до розділу 1

Корупція та легалізація злочинних доходів представляють серйозні загрози для суспільства та економіки, охоплюючи політичний, економічний, соціальний та морально-етичний аспекти. Поширеність цих явищ та їх вплив на цілісність ринків вимагають комплексного підходу до боротьби з ними, який включає розробку ефективних стратегій та співпрацю міжнародних організацій. Ретельне вивчення корупції та відмивання коштів допоможе виявити їхні нові аспекти та розробити ефективніші методи боротьби та запобігання цим явищам.

Узагальнюючи, важливо підкреслити, що боротьба з корупцією, легалізацією злочинних доходів та фінансуванням тероризму є складною та багатогранною проблемою, яка потребує інтегрованого підходу. Цей підхід

включає розвиток ефективної національної системи протидії, активну міжнародну співпрацю та обмін інформацією, впровадження національних законодавчих заходів, а також ефективний контроль над фінансовим сектором. Враховуючи значення міжнародного співробітництва у цій сфері, організації, такі як Фінансова діяльність і боротьба з відмиванням коштів (ФАТФ), відіграють ключову роль у сприянні обміну досвідом та розробці спільних стратегій. Подальше вдосконалення системи співпраці та інформаційного обміну між країнами є важливим кроком у забезпеченні ефективного протистояння цим негативним явищам і зміцненні міжнародної безпеки.

У контексті звернення України до ФАТФ з вимогою запровадження санкцій заходів до Росії, стає очевидним, що проблема ПВД/ФТ/ЗМЗ має важливе значення для національної та міжнародної безпеки. Відповідно, зміни в системі фінансового моніторингу в Україні мають бути спрямовані на підвищення безпеки громадян та держави. Продовження інтенсивної співпраці з ФАТФ і впровадження рекомендацій цієї організації можуть сприяти покращенню ефективності системи фінансового моніторингу та забезпеченню безпеки усіх громадян.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ТА ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

2.1. Аналіз рівня корупції в Україні та в світі

Корупція є однією з найбільших проблем, з якою стикаються як Україна, так і інші країни світу. Вона має великий вплив на економічний розвиток, політичну стабільність та соціальну справедливість. Тому важливо проводити аналітичні наукові дослідження для зрозуміння причин та наслідків корупції, а також для розроблення ефективних стратегій її подолання.

Оцінювання корупції охоплює широкий спектр методів, які систематично аналізують проникнення корупції та виявляють тенденції її розвитку. Цей процес не лише забезпечує отримання об'єктивних даних про корупцію в країні або регіоні, але й дає можливість оцінити ефективність боротьби з цим явищем. Порівняльний аналіз різних періодів дозволяє відстежувати динаміку та визначати стратегії подальшого вдосконалення заходів протидії корупції. Основні інструменти, що використовуються в світовій практиці для оцінки рівня корупції:

- Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI);
- Глобальний барометр корупції (Global Corruption Barometer, GCB);
- Індекс Верховенства Права (Rule of Law Index);
- Індекс відкритості Бюджету (Open Budget Index);
- Індекс ризику корупції (Corruption Risk Index).

Найбільш відомим є Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI) - це інструмент, розроблений Transparency International, який використовується для оцінки рівня корупції в різних країнах світу. Цей індекс вимірюється на шкалі від 0 до 100, де 0 означає високий рівень корупції, а 100 - дуже низький рівень корупції. Індекс сприйняття корупції публікується

щорічно і враховує оцінки експертів та досліджень щодо корупції в сфері публічного сектора кожної країни. Цей індекс допомагає урядам, громадським організаціям та міжнародним організаціям в оцінці ефективності антикорупційних заходів та встановленні пріоритетів в цій сфері.

Цінність CPI полягає в його глобальному охопленні та високій надійності, яка досягається завдяки використанню різноманітних джерел та середніх значень. Бальна шкала індексу дозволяє проводити детальне оцінювання рівня корупції у порівнянні з іншими методиками. Ще однією важливою перевагою є урахування різних точок зору на корупцію та об'єктивний підхід до політичних режимів. Такий комплексний підхід робить CPI важливим інструментом для аналізу та моніторингу ситуації з корупцією у різних країнах світу.

Щодо України, в цьому році її показник у CPI за 2023 рік склав 36 балів і поставив її на 104 місце серед 180 країн світу. Це відзначає значний прогрес порівняно з минулими роками, збільшивши свій рейтинг на 3 бали, що є одним з кращих результатів у світі за цей період (рис.2.1). Також варто зауважити, що Україна стала однією з 17 країн, які в цьому році показали найкращий результат за всю історію свого участі в індексі.

Рис. 2.1. Індекс сприйняття корупції в Україні 2013–2023 роки

складено автором за даними [34]

Варто відзначити, що на такому ж рівні корупції, як і в Україні, знаходяться країни, такі як Алжир, Бразилія та Сербія. Ще 17 країн, серед яких Албанія, Аргентина, Білорусь, Гамбія, Ефіопія та Замбія, мають рейтинг лише на один бал вище, в той час як країни з рейтингом на один бал нижче України включають Боснію і Герцеговину, Домініканську Республіку, Єгипет, Непал, Панаму, Сьєрра-Леоне та Таїланд.

У цілому, ці дані свідчать про певний прогрес у боротьбі з корупцією в Україні, але також вказують на існування багатьох проблемних аспектів, які потребують уваги та вдосконалення. Інформація про Індекс сприйняття корупції за 2023 рік подана в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Показники Індексу сприйняття корупції в світі у 2023 році [34]

Місце в рейтингу	Країна	Кількість балів
1	Данія	90
2	Фінляндія	87
3	Нова Зеландія	85
4	Норвегія	84
5	Сінгапур	83
6	Швеція	82
47	Польща	54
63	Румунія	46
76	Угорщина	42
93	Казахстан	39
98	Білорусь	36
104	Україна	36
141	Росія	26

За оцінками Індексу сприйняття корупції за період 2022-2023 років, перші позиції у списку лідерів представлені так: у 2023 році Данія очолила список з рекордним показником у 90 балів (так само як і у 2022 році), на другому і третьому місцях розташувалися Фінляндія і Нова Зеландія, які отримали по 87 та 85 балів відповідно (87 балів також у 2022 році). Норвегія зайняла четверте місце із 84 балами (аналогічно у 2022 році), а Сінгапур і

Швеція поділили четверту позицію з 83 та 82 балами відповідно (також 83 бали у кожній з них у 2022 році).

У списку країн з найнижчими показниками корупції опинилися Венесуела (13 балів) та Сомалі (11 балів), а більше двох третин країн отримали менше 50 балів, що вказує на серйозні проблеми з корупцією в цих регіонах.

За даними Глобального барометру корупції, опублікованого у звіті «Люди та корупція: Європа та Центральна Азія», кожен третій громадянин регіону вважає корупцію однією з найбільших проблем своєї країни. Громадяни також незадоволені тим, як уряди борються з корупцією в цих регіонах. Понад половина опитаних (53%) вважають, що їхні уряди погано борються з корупцією, у той час як менше чверті (23%) стверджують, що вони це роблять добре. Найнижчі оцінки отримали уряди України (86%), Молдови (84%), Боснії та Герцеговини (82%) та Іспанії (80%)[13].

Хабарництво є поширеним явищем для багатьох домогосподарств у регіоні. У середньому кожне шосте домогосподарство надавало хабар за доступ до державних послуг. Хоча небагато домогосподарств платили хабарі в країнах-членах ЄС, ставки були значно вищими на сході; найвищі показники були зафіксовані в Таджикистані (50%), Молдові (42%), Азербайджані, Киргизькій Республіці та Україні (по 38%). Румунія мала найвищий показник серед країн-членів ЄС - 29%, за нею йшла Литва з 24%.

Індекс верховенства права, розроблений World Justice Project (WJP) [32], є важливим інструментом для оцінки додержання законності та захисту прав людини у країнах світу. Він враховує різні аспекти, такі як прозорість уряду, гарантії основних прав громадян, ефективність правосуддя та боротьба з корупцією. Даний індекс базується на різноманітних джерелах даних, включаючи опитування громадської думки, експертні оцінки та конкретні показники для кожної країни. Система оцінок враховує такі важливі аспекти, як уникання використання посадових повноважень для особистої вигоди, що оцінюється у контексті різних гілок влади, включаючи виконавчу, судову та

законодавчу. Цей індекс є інструментом для оцінки міжнародного співробітництва та сприяє підвищенню усвідомленості про важливість верховенства права та боротьби з корупцією як важливим елементом забезпечення прав людини та загального добробуту.

Таблиця 2.2

Оцінка індексу верховенства права країн світу за 2019-2021 роки [32]

Країна	2019		2020		2021	
	Місце в рейтингу	Значення	Місце в рейтингу	Значення	Місце в рейтингу	Значення
Данія	1	0.90	1	0.90	1	0.90
Норвегія	2	0.89	2	0.89	2	0.90
Фінляндія	3	0.87	3	0.87	3	0.88
Швеція	4	0.85	4	0.86	4	0.86
Німеччина	6	0.84	6	0.84	5	0.84
Польща	27	0.66	28	0.66	36	0.64
Румунія	31	0.64	32	0.63	41	0.63
Угорщина	57	0.53	60	0.53	69	0.52
Україна	77	0.50	72	0.51	74	0.51
Білорусь	66	0.52	68	0.51	97	0.48
Росія	88	0.47	94	0.47	101	0.46

У звіті World Justice Project за 2021 рік Україна зайняла 74 місце в рейтингу індексу верховенства права, піднявшись на 5 позицій порівняно з попереднім роком. Перші три місця у цьому рейтингу зайняли Данія, Норвегія та Фінляндія, які продемонстрували найвищі показники дотримання принципів правової державності. З іншого боку, Венесуела, Камбоджа та Демократична Республіка Конго залишилися на найнижчих позиціях, демонструючи незадовільні результати, аналогічні тим, що були зафіксовані у 2020 році. Результати аналізу Індексу відкритості Бюджету України у 2021 році показали наступне: участь громадськості склала 39 балів з 100, бюджетний нагляд - 82 бали з 100, а прозорість - 65 балів з 100. Ці показники вказують на рівень відкритості та доступності інформації про бюджетні процеси в Україні за рік 2021 [30].

Участь громадськості на рівні 39 балів з 100 свідчить про те, що участь громадськості в бюджетному процесі не є достатньою або ефективною, можливо, інформація про бюджет не надається або недостатньо

розповсюджена серед громадськості. Бюджетний нагляд на рівні 82 бали з 100 вказує на високий рівень нагляду за бюджетними процесами з боку органів влади, можливо, існують ефективні механізми контролю та нагляду. Прозорість на рівні 65 балів з 100 свідчить про те, що інформація про бюджетні процеси частково доступна громадськості, проте можливо, вона не є достатньою або повною.

Отже, загальною інтерпретацією цих показників є те, що в Україні існують певні прогалини у доступності та прозорості бюджетних процесів для громадськості, але в той же час існують ефективні механізми контролю та нагляду за ними з боку органів влади.

Індекс ризику корупції (Corruption Risk Index) [26] - це інструмент аналізу, який використовується для визначення та оцінки рівня вірогідності або загрози корупції в певному контексті, такому як країна, регіон або сектор. Цей індекс оцінює різні фактори та показники, які можуть впливати на ризик корупції, такі як прозорість управління, ефективність антикорупційних заходів, рівень влади, законодавча база, культурні та інституційні чинники тощо. Індекс ризику корупції дозволяє оцінити й порівняти рівень корупційних загроз у різних контекстах, що допомагає у розробці та впровадженні стратегій боротьби з корупцією та підвищенні ефективності антикорупційних заходів.

Таблиця 2.3

Оцінка показників Індекс ризику корупції України (прогноз корупційних ризиків) за 2013-2023 рр. [26]

Компоненти	2013 рік	2023 рік	Результат
Прозорість бюджету	7.42	8.4	зміна не є статично значущою
Судова незалежність	3.27	4.08	зміна не є статично значущою
Свобода преси	6.69	6.51	зміна не є статично значущою.
Електронне громадянство	3.24	5.39	позитивні зміни
Онлайн-сервіси	4.82	8.33	позитивні зміни

За даними [26] Україна має прогнозований тренд поліпшення (рис.2.2). Україна була світовим лідером у прозорості, але війна вимагала змін, які вплинули на рейтинг країни в Transparency-Index.

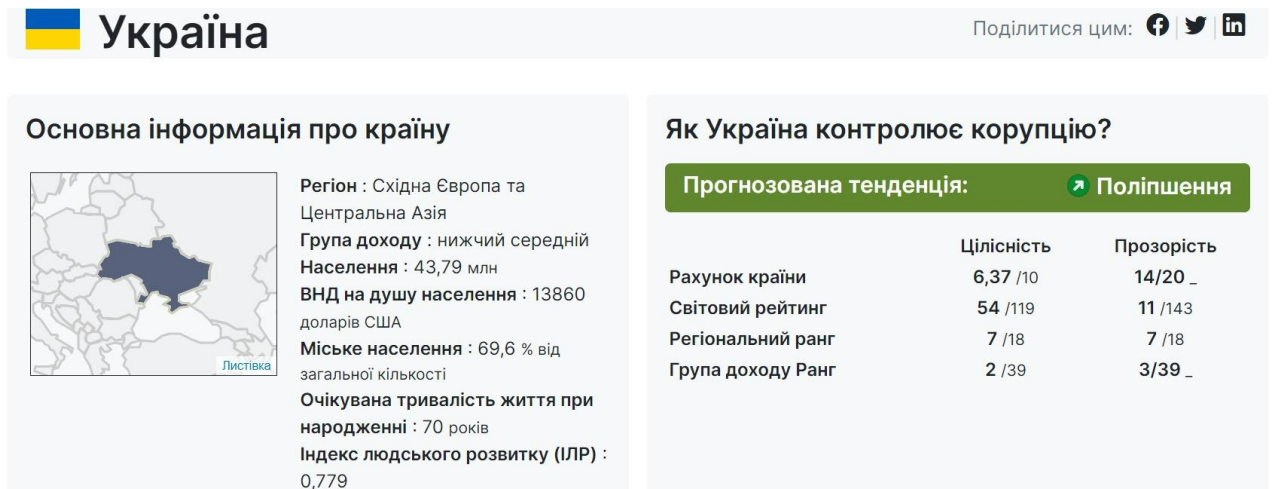

Рис.2.2. Індекс ризику корупції України за 2023 рік
 складено автором за даними [26]

У зв'язку з потребою здійснити великі обсяги закупівель український уряд на деякий час прибрав держзакупівлі зі своєї системи Prozorro, але влітку 2022 року країна відновила її обов'язкове використання. Тим часом правила все ще дозволяють прямі закупівлі, коли це вважається критично важливим. Крім того, зараз і земельний кадастр, і реєстр підприємств мають обмежену інформацію. Подібна ситуація стосується розкриття майна та конфлікту інтересів державних службовців. Україна також може використати війну для посилення адміністративної підзвітності, оскільки раніше не було жодного зв'язку між діяльністю адміністративного підрозділу щодо доброчесності та ефективності закупівель і перебуванням на посаді цього підрозділу. Тим не менш, Україна добре дотримується інших компонентів доброго врядування, а її громадянське суспільство та ЗМІ встигають здійснювати певний нагляд навіть у такі критичні часи.

Індекс громадської доброчесності (ІРІ), який входить в групу Індексу ризику корупції, для України саном на 2023 рік - 6,37/10 (табл. 2.4).

Індекс громадської доброчесності (ІРІ) України за 2023 рік [26]

Компоненти	Оцінка компонента (max=10)	Світовий рейтинг	Ранг групи доходу	Регіональний ранг
Можливості для корупції				
Адміністративна прозорість	5.5	5 /119	3/39	5 /18
Онлайн-сервіси	7,82	29 /119	1/39	5 /18
Прозорість бюджету	8.28	15 /119	5 /39	6
Обмеження для корупції				
Судова незалежність	4.08	76 /119	21/39 _	7 /18
Свобода преси	5.67	53 /119	5 /39	6 /18
Електронне громадянство	6,89	53 /119	4 /39	10/18

Загальний висновок за показниками Індексу громадської доброчесності (ІРІ) України за 2023 рік вказує на те, що країна має значні можливості для подолання корупції, проте існують певні обмеження.

У сфері можливостей для корупції Україна показує середні результати. Хоча адміністративна прозорість та онлайн-сервіси оцінюються на високий рівень, прозорість бюджету залишається менш задовільною. У той же час, щодо обмежень для корупції, Україна стикається з викликами. Судова незалежність та свобода преси отримують середні або нижчі оцінки, що свідчить про існуючі проблеми у цих сферах. Однак, електронне громадянство оцінюється на високий рівень, що може свідчити про потенціал для подальших покращень у цьому напрямку. Отже, хоча є певний прогрес у боротьбі з корупцією та підвищенні громадської доброчесності в Україні, є необхідність у подальших заходах для зміцнення судової незалежності та свободи преси, а також для підвищення прозорості бюджетних процесів.

Індекс прозорості (Т-індекс), який також входить до групи Індексу ризику корупції за 2023 рік для України становить 14/20. Проте, є примітка: хоча раніше Україна займала перше місце серед європейських країн за рівнем розвитку відкритих даних, шосте місце в загальному рейтингу Open Data

Maturity Report у 2021 році та очолила T-Index 2022 [31]. Однак після військового вторгнення Росії в Україну на початку 2022 Органи державної влади України обмежили доступ до деяких державних публічних реєстрів, посилаючись на воєнний стан. Ці обмеження скасували доступ до багатьох елементів, які контролюються T-Index. Отже, T-Index Ukraine призупинено до закінчення воєнного стану та повернення до нормального життя в Україні.

За різноманітними індексами та дослідженнями корупції, Україна показує як певний прогрес, так і значні проблеми. Індeksi, такі як CPI, показують певне покращення, але зазначаються серйозні проблеми з корупцією за границями країни. Глобальний барометр корупції свідчить про поширення хабарництва в державних послугах, зокрема у східних країнах.

Також Україна показує певний прогрес у боротьбі з корупцією та забезпеченні прозорості в управлінні бюджетом, однак існують серйозні виклики, зокрема, у забезпеченні судової незалежності та свободи преси. Покращення в цих сферах може сприяти зміцненню громадської доброчесності та підвищенню рівня прозорості в державних процесах. Однак обмеження доступу до деяких державних публічних реєстрів після військового вторгнення Росії також створює перешкоди у забезпеченні прозорості та доступу до відкритих даних. В цілому, важливо продовжувати боротьбу з корупцією та підвищувати рівень прозорості та довіри до державних установ для покращення ситуації у цій сфері.

2.2. Аналітичний інструментарій легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом: глобальний рівень

Легалізація доходів злочинного походження є ключовим елементом функціонування організованих злочинних груп. Розробка та вдосконалення аналітичного інструментарію допомагає правоохоронним органам виявляти, перешкоджати та припиняти легалізацію таких доходів, підірвавши тим самим фінансову базу злочинних організацій.

У зв'язку зі зростанням міжнародних фінансових потоків та швидкістю електронних транзакцій, необхідно посилити регулювання та контроль за легалізацією злочинних доходів. Аналітичний інструментарій надає можливість ефективно виявляти та реагувати на подібні порушення.

Для оцінки нелегальних фінансових потоків у світовій спрактиці існують такі індикатори. Ці індикатори відіграють важливу роль у визначенні рівня легалізації доходів злочинного походження:

1. The Basel Anti-Money Laundering (AML) Index (Антивідмивний індекс Базельського інституту управління) [25]. Це єдиний глобальний індекс, що оцінює ризик легалізації доходів злочинного походження та фінансування тероризму. Він розроблений Базельським інститутом управління та враховує різні фактори, такі як політична стабільність, фінансова та банківська системи, корупція, регулювання фінансового сектору тощо. Вищі значення індексу вказують на вищий ризик легалізації доходів злочинного походження.

2. Матриця ризиків хабарництва TRACE (TRACE Matrix) [33]. Матриця ризиків хабарництва TRACE (TRACE Matrix) вимірює ризики хабарництва в 194 юрисдикціях. Загальна оцінка ризику країни є комбінованою та зваженою оцінкою чотирьох областей: бізнес-взаємодія з урядом; стримування та правозастосування проти хабарництва; прозорість уряду та державної служби; та спроможність до контролю громадянського суспільства, включаючи роль ЗМІ. Цей показник допомагає швидко оцінити рівень ризику хабарництва в кожній державі

3. Global Financial Integrity (Глобальна фінансова цілісність) [29]. Цей індикатор спеціалізується на виявленні та вимірюванні нелегальних фінансових потоків, таких як незаконні вивезення капіталу, ухилення від оподаткування, корупція тощо. Він аналізує глобальний обсяг нелегальних фінансових потоків та їх вплив на розвиток країн. Індикатор Global Financial Integrity надає важливі дані для розуміння розміру та масштабів нелегальних фінансових операцій у світі.

4. Financial Secrecy Index (Індекс фінансової таємниці) [28]. Цей індекс розроблений Організацією з економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) і оцінює рівень фінансової таємниці та нелегальних фінансових потоків у різних країнах.

5. World Bank Worldwide Governance Indicators (Світові індикатори управління Всесвітнього банку). Ці індикатори включають різні аспекти управління, включаючи ефективність управління, рівень корупції та правоохоронний статус, що може впливати на ризики легалізації доходів злочинного походження.

Ці індикатори допомагають зрозуміти рівень ризиків та масштаби нелегальних фінансових потоків у різних країнах та регіонах, що є важливим для розробки стратегій боротьби з легалізацією доходів злочинного походження та забезпечення фінансової стабільності.

Аналіз Basel AML Index дозволяє зробити висновок про рівень ризику відповідності індексу протидії відмиванню доходів Базельського інституту управління. На основі цього аналізу, країни з високим рейтингом ПВД/ФТ характеризуються низьким рівнем розвитку системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (рис 2.3).

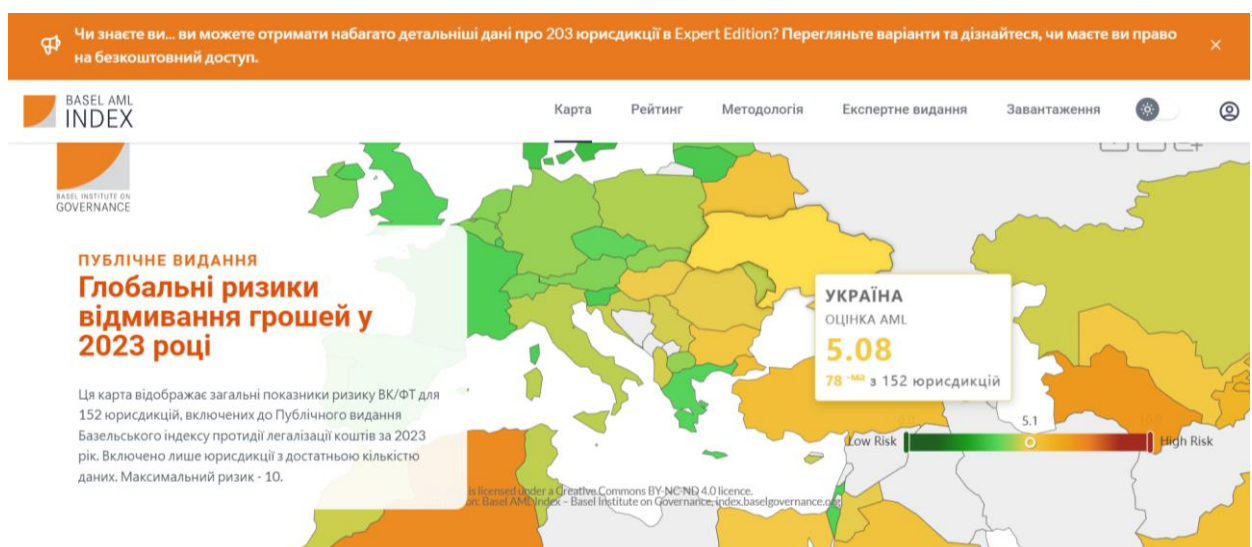

Рис. 2.3. Оцінка індикатора Basel AML Index у 2023 році
складено автором за даними [25]

За результатами Basel AML Index у 2023 року Україна посіла 78-ме місце з 152 країн з оцінкою 5,08. У 2022 році Україна посіла 65-те місце серед 128 країн за оцінкою 5,09 у Basel AML Index, що свідчить про середній рівень ризику від легалізації доходів злочинного походження та фінансування тероризму. За звітний період Україна покращила свою позицію порівняно з 2021 роком, коли її рейтинг становив 5,21 та займала 54-те місце. Детальний аналіз показників ризику, що входять до складу Basel AML Index, може сприяти поліпшенню міжнародної системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, а також покращити стан фінансових систем країн з високим рівнем ризику. Для більш глибокої аналізу можна використовувати показники ризику хабарництва, які надає TRACE Matrix (табл.2.5).

Таблиця 2.5

Оцінка матриці ризиків хабарництва (TRACE Matrix)

деяких країн у 2023 році [33]

Ранг	Країна	Оцінка ризику	Домен 1 Взаємодія з урядом	Домен 2 Боротьба з хабарництвом	Домен 3 Прозорість урядової та державної служби	Домен 4 Спроможність до громадського контролю
1	Норвегія	5	5	3	9	1
2	Нова Зеландія	10	3	15	11	16
3	Швейцарія	10	5	14	19	6
4	Швеція	10	18	8	1	8
5	Данія	12	23	5	6	1
6	Фінляндія	13	26	1	6	7
7	Об'єднане Королівство	14	8	23	16	15
8	Австралія	14	11	17	14	16
9	Японія	15	1	18	27	24
10	Канада	15	10	24	21	12
12	США	18	7	38	23	19
15	Німеччина	19	31	10	13	11
48	Польща	37	31	44	43	35
76	Молдова	45	48	54	43	36
96	Угорщина	50	42	61	60	49
102	Україна	52	59	63	44	38
117	Казахстан	54	49	62	50	63
131	Туреччина	58	44	68	66	67
193	Туркменістан	89	100	85	74	88
194	Північна Корея	92	99	95	69	100

Згідно з даними цього року, Північна Корея, Туркменістан, Сирія, Екваторіальна Гвінея та Ємен мають найвищий ризик комерційного підкупу, тоді як Норвегія, Нова Зеландія, Швейцарія, Швеція та Данія мають найменший ризик. Україна посіла 102 місце у 2023 році. У 2022 році Україна посідала 103 місце з загальним показником 52. Така оцінка є свідченням про нижчий від середнього рівня.

За аналізом даних Global Financial Integrity (GFI) [29] звітності за 2018-2023 роки видно, що обсяг нелегальних фінансових потоків у світовій економіці залишається значним. Класифікація нелегальних фінансових потоків подана в додатку Д. Дослідження GFI показало, що відсутність ефективного збору податків у країнах, що розвиваються, призводить до значних втрат доходів через неправильне фактурування та інші форми фінансових порушень. Розбіжності у звітах про торгівлю між розвиненими та країнами, що розвиваються свідчать про потенційні втрати доходів і можливість значного впливу на економічну стабільність країн.

Індекс фінансової таємниці (Financial Secrecy Index) - це рейтинг юрисдикцій, які найбільше допомагають особам приховувати свої фінанси від верховенства права. Фінансова таємниця сприяє податковим зловживанням, уможливорює відмивання коштів і підриває права людини [28].

Індекс визначає найбільших у світі постачальників фінансової таємниці та висвітлює закони, які уряди можуть змінити, щоб зменшити свій внесок у фінансову таємницю (рис. 2.4.).

За даними Індексу фінансової таємниці (FSI) Україна у 2022 році посіла 85 місце з оцінкою фінансової секретності 59/100. Значення FSI:125. Показник рівня фінансової таємниці, який надає юрисдикція, отриманий на основі поєднання рейтингу секретності та глобальної ваги юрисдикції. Глобальна вага - 0,023% вказує на те, скільки фінансових послуг юрисдикція надає резидентам інших країн. Україна забезпечує 0,369% фінансової таємниці світу.

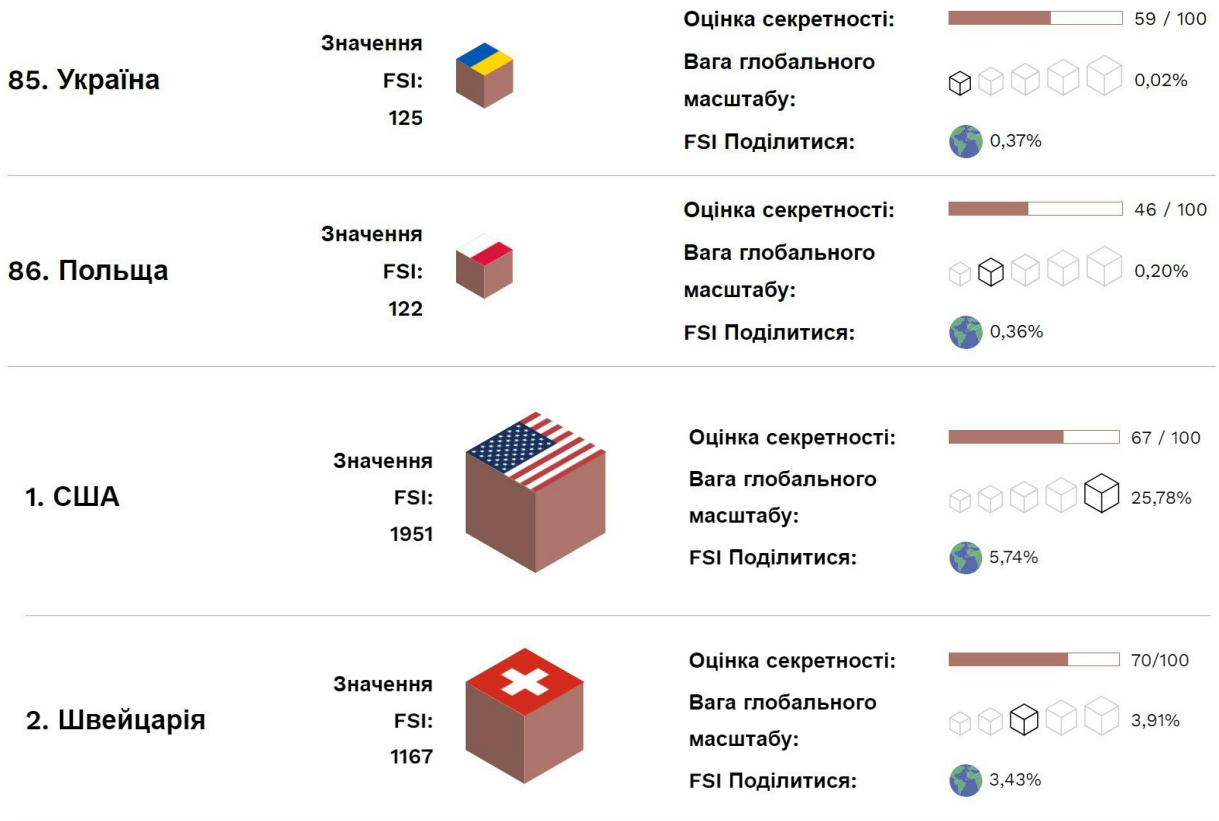

Рис. 2.4. Оцінка Індексу фінансової таємниці у 2022 році
складено автором за даними [28]

Отже, у зв'язку зі зростанням міжнародних нелегальних фінансових потоків та швидкістю електронних транзакцій, необхідно посилити регулювання та контроль за легалізацією злочинних доходів. Для цього існують різні аналітичні інструменти, такі як Basel AML Index, TRACE Matrix, Global Financial Integrity, Financial Secrecy Index та світові індикатори управління Всесвітнього банку. Ці індикатори допомагають зрозуміти рівень ризиків та масштаби нелегальних фінансових потоків у різних країнах та регіонах, що є важливим для розробки стратегій боротьби з легалізацією доходів злочинного походження та забезпечення фінансової стабільності.

Висновки до розділу 2

Україна зосереджує зусилля на боротьбі з корупцією та легалізацією злочинних доходів, використовуючи різноманітні індекси та аналітичні інструменти для оцінки цих проблем. За допомогою таких інструментів, як Індекс сприйняття корупції, Глобальний барометр корупції, Basel AML Index, TRACE Matrix, Global Financial Integrity, Financial Secrecy Index та інші, здійснюється систематичний аналіз рівня корупції та масштабів нелегальних фінансових потоків. Отримані дані надають важливу базу для розробки стратегій та політик зменшення цих негативних явищ у всьому світі.

Інструменти оцінки рівня корупції, такі як Індекс сприйняття корупції (CPI), Глобальний барометр корупції (GCB) та інші індекси, відіграють важливу роль у визначенні рівня корупції в різних країнах. Ці інструменти допомагають здійснювати оцінку корупційних тенденцій як у публічному секторі, так і серед населення, та враховуються при розробці стратегій боротьби з цим явищем. Україна продемонструвала певний прогрес у боротьбі з корупцією, але ризики у цій сфері залишаються високими. Для подальшого покращення ситуації необхідно зосередитися на підвищенні прозорості в управлінні бюджетом, зміцненні судової незалежності та свободи преси, а також забезпеченні доступу до відкритих даних.

Аналіз Basel AML Index показав, що Україна покращує свою позицію в цьому індексі, але продовжує мати середній рівень ризику від легалізації доходів злочинного походження. З іншого боку, за даними інших індикаторів, таких як TRACE Matrix та Financial Secrecy Index, Україна виявляє високий ризик комерційного підкупу та нижчий від середнього рівень фінансової таємниці. Це свідчить про необхідність подальших реформ та заходів для забезпечення прозорості та боротьби з корупцією у всіх сферах діяльності країни. Загалом, аналіз індексів корупції та легалізації злочинних доходів демонструє важливість системного підходу до цих проблем та необхідність спільних зусиль як на національному, так і на міжнародному рівнях для їх вирішення.

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ТА ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

3.1. Міжнародне співробітництво у системі протидії корупції та легалізації доходів

Проблема протидії корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, є актуальною для України, особливо в контексті її шляху до європейської інтеграції та забезпечення економічної безпеки. Адаптація внутрішнього законодавства до стандартів ЄС стала стратегічним кроком для країни у боротьбі з цим явищем. Важливою складовою цього процесу є постійне вдосконалення системи фінансового моніторингу, яке відбувається шляхом впровадження міжнародних стандартів та співпраці з відповідними міжнародними організаціями.

Хоча Україна вже здійснила значні кроки у цьому напрямку, проблема легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, залишається актуальною. Для її вирішення необхідно продовжувати приводити національне законодавство у відповідність з міжнародними стандартами та активно співпрацювати з міжнародними організаціями, що працюють у цьому напрямку. В цьому контексті важливою складовою успішної боротьби з легалізацією незаконних доходів є постійне вдосконалення і впровадження нових технологій у систему фінансового моніторингу. Активна співпраця з міжнародними організаціями, обмін досвідом та використання новітніх технологій дозволить Україні ефективніше протидіяти цьому виду злочинності та зберігати стабільність своєї фінансової системи.

Державна служба фінансового моніторингу України веде активну співпрацю з різними міжнародними організаціями, спрямованою на підвищення ефективності боротьби зі злочинами, пов'язаними з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом [35]. Серед цих організацій варто виділити Комітет MONEYVAL Ради Європи, Групу з розробки фінансових

заходів боротьби з відмиванням коштів(FATF), Егмонтську групу підрозділів фінансової розвідки, Управління ООН з питань наркотиків та злочинності та інші. Представники Держфінмоніторингу активно беруть участь у пленарних засіданнях MONEYVAL та залучаються до типологічних досліджень та взаємних оцінок країн-членів MONEYVAL. Крім того, вони є членами Робочої групи MONEYVAL з взаємних оцінок в рамках процедур 5-го раунду взаємних оцінок країн-членів MONEYVAL. Ці дії свідчать про високу кваліфікацію фахівців Держфінмоніторингу та їхню здатність ефективно співпрацювати з міжнародними партнерами з метою забезпечення фінансової безпеки України та світу в цілому.

Держфінмоніторинг працює над завданнями, спрямованими на наближення національного законодавства України до вимог Європейського Союзу. Держфінмоніторинг постійно представляє результати своєї роботи на засіданнях спільних керівних органів Уряду та ЄС, звітує перед Урядом про виконання Угоди про Асоціацію Україна-ЄС та веде діалог з представниками ЄС щодо виконання зобов'язань в рамках отримання та використання макрофінансової допомоги.

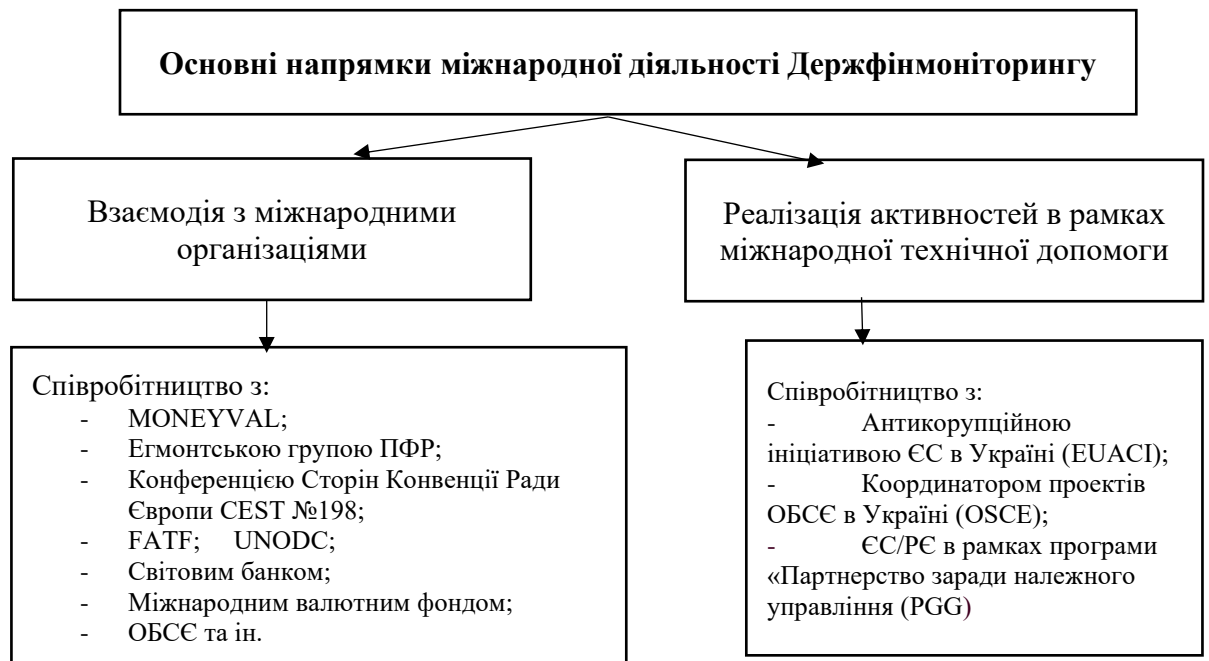

Рис.3.1. Основні напрямки міжнародної співпраці Держфінмоніторингу

Складено автором за даними [35, 44]

Міжнародна співпраця є ключовим аспектом ефективної боротьби з фінансовою злочинністю. Забезпечення ефективного міжнародного співробітництва вимагає спільних зусиль всіх країн у боротьбі з глобальною фінансовою злочинністю та встановлення взаємозв'язків між їхніми фінансовими органами [37].

Загальновідомо, що міжнародна співпраця передбачає ідентифікацію та відслідковування транснаціональних груп, які займаються фінансовою злочинністю, а також обмін інформацією про особи, що можуть бути пов'язані з такими діями. Крім того, це сприяє ефективній координації заходів у боротьбі зі злочинністю та встановленню спільних стандартів та рекомендацій щодо застосування заходів фінансового моніторингу та контролю. Міжнародна співпраця також дозволяє впроваджувати найкращі практики та інновації у сфері фінансового моніторингу, що сприяє підвищенню ефективності та результативності боротьби з фінансовою злочинністю. Участь в програмах та ініціативах країн ЄС надає можливість не лише імплементувати їх досвід, а й приєднатися до політики вдосконалення системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Складність досягнення прогресу у системі протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму та потреба у більш узгодженому підході підштовхнули ЄС запропонувати більш важливу роль у боротьбі з відмиванням коштів для Європейського банківського управління (ЄБУ). Ця роль регламентується поправкою до перегляду порядку Європейських наглядових органів (ESA), що прийнята наприкінці 2019 року та впроваджується. Ці зміни спрямовані на поліпшення координації та обміну інформацією у співпраці з національними органами влади та іншими європейськими наглядовими органами у боротьбі з фінансовою злочинністю.

В контексті зміненого статуту, Європейське банківське управління (ЄБУ) має нову мету - запобігати зловживанням фінансовою системою через відмивання коштів і фінансування тероризму. Це означає, що ЄБУ має тепер

юридичне зобов'язання встановлювати стандарти, координувати та контролювати зусилля фінансового сектора ЄС у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (ПВД/ФТ). Це відкриває шлях до вивчення досвіду формування та вдосконалення системи ПВД/ФТ у країнах ЄС та імплементації цього досвіду в Україні. Цей процес може сприяти в найкоротші терміни та найефективніший спосіб впровадженню дієвого механізму системи фінансового моніторингу в Україні. Він може допомогти Україні боротися зі зловживаннями фінансової системи та забезпечити виконання міжнародних стандартів у цій сфері, а також наблизити Україну до вимог Європейського Союзу та рекомендацій Фінансової дільниці міжнародної групи з боротьби зі відмиванням коштів (FATF). У рамках ЄС пропонується вдосконалення політики ПВД/ФТ за допомогою надання особливих повноважень Європейському центральному управлінню (ЄЦУ) (рис. 3.2).

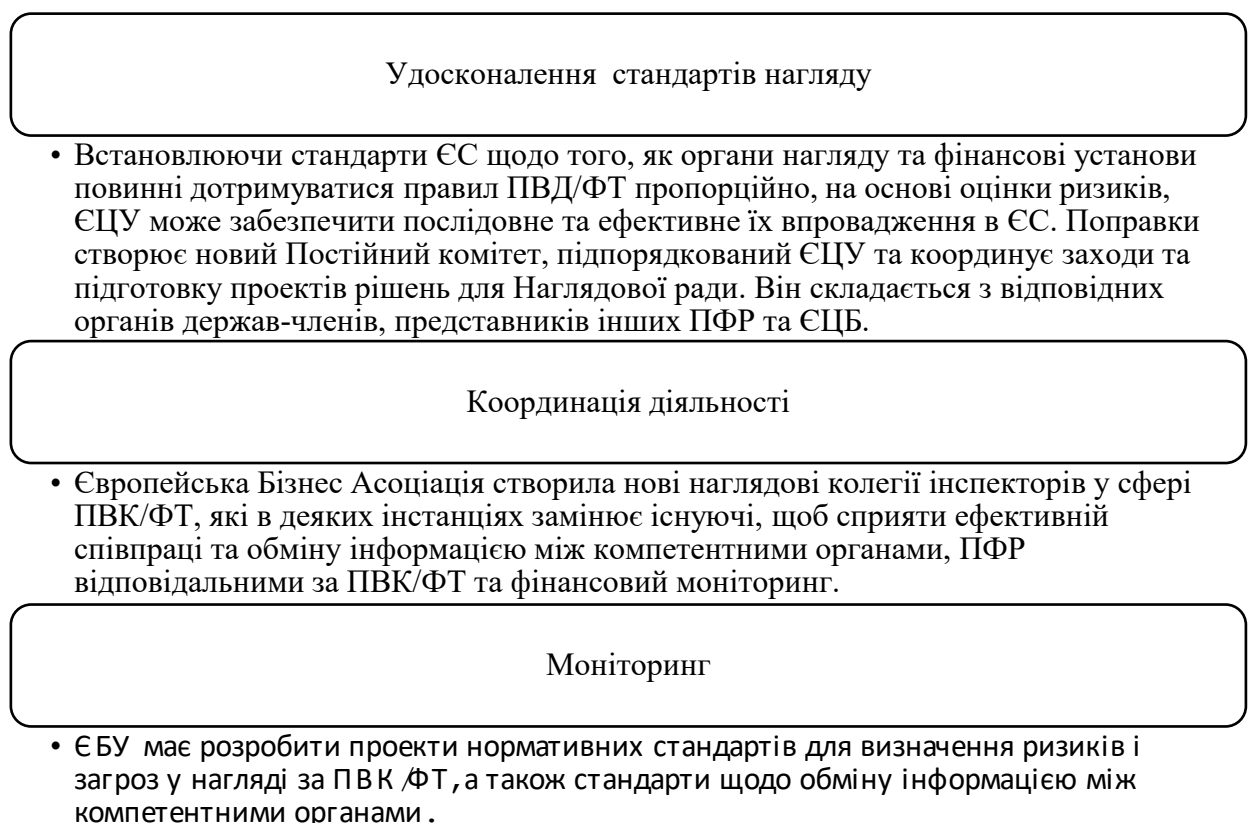

Рис. 3.2. Напрями удосконалення політики ПВД/ФТ за допомогою надання особливих повноважень Європейського центрального управління

Складено автором за даними [3, 5]

Отже, в Європейському Союзі запропоновано ряд заходів для вдосконалення політики протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму (ПВД/ФТ) через надання особливих повноважень Європейському центральному управлінню (ЄЦУ). Перш за все, це означає удосконалення стандартів нагляду, спрямованих на послідовне та ефективне впровадження правил ПВД/ФТ у ЄС. Крім того, ініціатива включає створення нових наглядових колегій у сфері ПВД/ФТ з метою сприяти ефективній співпраці та обміну інформацією між компетентними органами. Також, ЄЦУ зобов'язане розробити проекти нормативних стандартів для визначення ризиків у надгляді за ПВД/ФТ та стандарти щодо обміну інформацією між компетентними органами. Ці заходи спрямовані на зміцнення моніторингу і координації у сфері ПВД/ФТ з метою ефективної боротьби з фінансовою злочинністю та забезпеченням безпеки фінансових систем.

Помітні зміни в політиці протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (ПВД/ФТ) в ЄС передбачають вдосконалення стандартів нагляду, координації та моніторингу зусиль у цій сфері. Європейське банківське управління (ЄБУ) виступає в центрі цих змін, отримавши ряд нових повноважень. Створений новий Постійний комітет, підпорядкований ЄБУ, має за мету координувати та контролювати заходи з впровадження стандартів ПВД/ФТ. Нові наглядові колегії інспекторів, створені Європейською Бізнес Асоціацією, сприятимуть ефективнішій співпраці та обміну інформацією між компетентними органами, що відповідають за ПВД/ФТ та фінансовий моніторинг.

Такі ініціативи є позитивним кроком в напрямку уніфікації та зміцнення системи боротьби з фінансовими злочинами в ЄС. Також, ЄБУ отримує повноваження звертатися до компетентних органів щодо розслідування порушень правил ПВД/ФТ та навіть накладання санкцій у разі їх невиконання. Разом з цими заходами, ЄБУ також має створити центральну базу даних ПВД/ФТ для збору та аналізу інформації про недоліки систем окремих фінансових установ, що допоможе у виявленні ризиків та обміні

інформацією. Такі нові положення сприятимуть покращенню ефективності системи ПВД/ФТ в ЄС та сприятимуть побудові більш безпечного та стійкого фінансового середовища.

Для покращення ефективності боротьби зі спробами відмивання доходів та корупції в Україні, можна взяти на озброєння досвід Європейського союзу та інших європейських країн. Основні напрями вдосконалення системи протидії відмиванню доходів та корупції можуть включати наступні заходи:

1. Збір та аналіз інформації про фінансові установи. Необхідно забезпечити більш ефективний обмін інформацією між суб'єктами фінансового моніторингу та національними правоохоронними органами. Це допоможе вчасно виявляти порушення правил ПВД/ФТ та приймати відповідні заходи, включаючи розслідування операцій та накладання санкцій.

2. Проведення експертних перевірок компетентних органів. Систематичні оцінки діяльності національних правоохоронних органів щодо їх придатності та ефективності у боротьбі з ризиками ПВД/ФТ допоможуть виявити недоліки та проблеми і забезпечити їх подальше вдосконалення.

3. Створення центральної бази даних ПВД/ФТ. Важливо створити центральну базу даних для збору та зберігання інформації про недоліки систем окремих фінансових установ. Ця база даних може стати основою для аналізу ризиків та обміну інформацією як на міжнародному, так і національному рівнях, сприяючи виявленню та запобіганню відмиванню доходів та корупції.

Впровадження таких заходів сприятиме зміцненню системи протидії відмиванню доходів та корупції в Україні, дозволяючи ефективніше виявляти порушення, проводити розслідування та накладати відповідні санкції. Крім того, це сприятиме створенню більш прозорої та відповідальної фінансової системи, яка дотримується міжнародних стандартів та норм.

В боротьбі з відмиванням доходів та фінансуванням тероризму важливо залучати правоохоронні органи та міжнародні структури, що спеціалізуються

на цих питаннях, та дотримуватися сучасних принципів правової держави. Ефективність цього процесу залежить від розробки та впровадження ефективних стратегій та технологій, а також від підтримки міжнародної співпраці та обміну досвідом.

Оновлення законодавства та регуляторного середовища є ключовим аспектом у забезпеченні ефективності та прозорості фінансових операцій. При необхідності можна передавати інформацію до нової Європейської прокуратури або іншим правоохоронним органам, використовуючи різні механізми та міжнародні угоди.

3.2. Гармонізація міжнародних вимог щодо протидії корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним

Наукові дослідження та звіти міжнародних організацій та груп ілюструють тісний зв'язок між корупцією та відмиванням коштів [4]. Корумповані посадовці часто змушені легалізувати злочинні доходи через те, що їх доходи, активи та значні покупки перебувають під наглядом [23]. У деяких випадках злочинці планують отримання хабара і відмивання цих коштів у рамках однієї схеми. Та ж сама тіньова фінансова інфраструктура використовується для оплати між учасниками корупційної схеми та для легалізації злочинних доходів.

Згідно з міжнародним правом, існує чіткий зв'язок між корупцією та відмиванням коштів. Конвенція ООН проти корупції [17] встановлює зобов'язання для держав-учасниць криміналізувати відмивання доходів від корупційних злочинів та приймати заходи щодо запобігання корупції. Міжнародні стандарти щодо боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та поширенням зброї масового знищення [23] передбачають, що корупція та хабарництво мають бути включені як вихідні злочини. Тому запобігання та боротьба з корупцією перебувають у порядку денному ФАТФ.

Розуміння зв'язків між корупцією та відмиванням коштів приводить нас до ідеї того, що досвід регулювання у сфері ПФК/ФТ може бути врахований для регулювання в галузі дотримання антикорупційних вимог.

Як вже зазначалося, майже всі країни прийняли національні закони щодо протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (ПВК/ФТ). Фінансові установи та визначені небанківські суб'єкти господарювання мають обов'язки реалізувати системи ПВК/ФТ, які повністю відповідають цим законам [35].

На глобальному рівні існують різні підходи до регулювання у сферах ПФК/ФТ і виконання антикорупційних вимог, які створюють різні механізми впровадження та оцінки.

У класичній моделі регулювання ПВК/ФТ центральні банки або інші урядові агентства (регулятори), а в деяких випадках підрозділи фінансової розвідки (ПФР), відповідають за надання фінансовими установами та компаніями інформації щодо незаконних доходів. Зазвичай регулятори також мають функції супроводу, де належний нагляд є необхідним для гарантії того, що всі учасники ринку діють за однаковими правилами.

Хоча регулятори можуть створювати додаткову бюрократію, вони ділять відповідальність за якість виконання ПВК/ФТ.

У сфері виконання антикорупційних вимог, навпаки, урядові агентства, як правило, не мають такої кількості регуляторних і наглядових функцій, як у класичній моделі ПВК/ФТ.

Крім того, публічний нагляд за програмами з дотримання антикорупційних вимог поступово замінюється приватною сертифікацією систем управління відповідності та уповноваженими особами з відповідності, провідними сертифікаційними службами в різних країнах. Рекомендації, видані різними міжнародними установами, рекомендують зовнішні огляди ефективності програм протидії корупції. Після того, як був опублікований стандарт ISO 37001, багато організацій, включаючи лідерів ринку, стали шукати послуги сертифікації. Під час обов'язкової перевірки в

рамках належної обережності стає доброю практикою, або навіть важливим кроком, запитати сертифікат від потенційного партнера перед встановленням бізнес-зв'язків. В результаті компанії спочатку платять за розробку програми відповідності, а потім знову за отримання сертифіката. Ми можемо говорити про «приватизацію» певних регуляторних та наглядових функцій міжнародними корпораціями та компаніями, які надають послуги сертифікації[4].

Традиційне розуміння того, що законодавство щодо ПВК/ФТ встановлює обов'язки тільки для банківського та/або фінансового секторів, зазнає значних змін, оскільки широкий спектр підприємств залучається до запобігання відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Стандарти ФАТФ включають до визначення «визначених нефінансових підприємств та професій» агентів нерухомості, дилерів дорогоцінних металів і каменів, юристів, нотаріусів, інших незалежних юридичних фахівців і бухгалтерів, а також провайдерів послуг у сфері довіри та управління компаніями. Крім того, країни-члени ЄС повинні застосовувати четверту Директиву ЄС з протидії відмиванню коштів до всіх осіб, які торгують товарами, якщо вони здійснюють або отримують платежі готівкою на суму 10 000 євро або більше [36].

Зазвичай антикорупційне законодавство не визначає конкретні види бізнесу, які повинні реалізувати програми відповідності антикорупційним вимогам. Коли фінансові установи та інші суб'єкти з обов'язками щодо ПФК/ФТ починають розглядати можливість створення антикорупційної програми відповідності, вони мають вирішити, як ці два типи відповідності мають співіснувати. Є два протилежні варіанти: «китайська стіна» між відповідальністю законодавства ПВК/ФТ та антикорупційною відповідністю, або одна особа (підрозділ) з відповідальністю за обидва типи відповідності. Компромісним варіантом є відповідальність різних осіб (підрозділів) за функції відповідності ПВК/ФТ та антикорупційної відповідності, а також їх співпраця та координація дій.

На перший погляд, відповідальність ПБК/ФТ та антикорупційна відповідальність є різними. Дослідження компанії Ernst & Young в іншому секторі в Німеччині показало, що лише 29% респондентів включають ПБК/ФТ у функцію відповідності своїх компаній, тоді як 94% включають антикорупційні та конфлікт інтересів [4].

Відповідальність в області ПБК/ФТ є більш технічною і базується на обов'язкових правових зобов'язаннях. Простими словами, головна роль ПФР у сфері ПБК/ФТ полягає у аналізі наявної інформації та виявленні та повідомленні підозрілих фінансових транзакцій у фінансово-розвідувальні органи. Основна мета системи управління відповідальністю антикорупційній, з іншого боку, полягає в впливі на поведінку співробітників та запобіганні їх участі в корупції. Програми відповідальності антикорупційним вимогам включають політики, яких немає в ПБК/ФТ відповідальності: про подарунки і гостинність, благодійні та політичні пожертви, конфлікт інтересів, закупівлю та телефонні лінії для інформаторів. Такі програми, як правило, також включають добровільні зобов'язання, розроблені відповідно до корпоративної культури та цінностей.

Незважаючи на ці відмінності, останні дослідження включають як ПБК/ФТ, так і протидію корупції в концепцію відповідальності [5] Більше того, кілька елементів ПБК/ФТ та антикорупційної відповідальності є досить схожими. У кожному випадку компанії повинні проводити документальну перевірку, яка включає ідентифікацію осіб, зайнятих політично, оцінку та зменшення ризиків, враховуючи міжнародні та національні списки санкцій, приділяти особливу увагу підозрілим транзакціям та бізнес-операціям, розголошувати інформацію у певних випадках державним органам та забезпечувати навчання співробітників. У той же час кілька визначень та обов'язків в ПБК/ФТ відрізняються від вимог, що стосуються відповідальності антикорупційним вимогам.

У рамках ПБК/ФТ законодавства, організації повинні ідентифікувати клієнтів, представників клієнтів, вигідних власників у конкретних

транзакціях та фактичних власників клієнтів. Також вони повинні провести документальну перевірку клієнтів. У відповідності до антикорупційних вимог, компанії, як правило, повинні проводити документальну перевірку контрагентів, визначення яких ширше, ніж визначення клієнта. Ідентифікація фактичних власників також має вирішальне значення як для ПВК/ФТ, так і для протидії корупції [56]. В ПВК/ФТ законодавстві, визначення осіб, зайнятих політично, включає високопосадових посадових осіб, тоді як у відповідальності антикорупційним вимогам компанії приділяють особливу увагу відносинам з будь-яким державним службовцем. Більше того, визначення державного службовця варіюється від країни до країни.

Перелік ризиків в ПФК/ФТ набагато ширший, ніж відповідно до антикорупційних вимог, оскільки регулювання ПФК/ФТ спрямоване на запобігання та боротьбу з легалізацією доходів від різних видів злочину. Однак злочин корупції має багато зв'язків з відмиванням коштів. У цьому відношенні зв'язок клієнта чи фактичного власника з юрисдикцією з високим рівнем корупції, як правило, включається в каталоги ризиків ПФК/ФТ. У обох типах відповідальності особлива увага приділяється державним підприємствам, бізнесам з великим оборотом готівки, фронтовим компаніям та фінансовим укриттям.

Ідентифікація підозрілих транзакцій, швидше за все, не є основним пріоритетом у відповідальності антикорупційним вимогам так, як у відповідальності ПФК/ФТ. Тим не менш, ретельний аналіз фінансових транзакцій також може бути ефективним способом запобігання корупції.

Запровадження обов'язкового звітування у відповідальності антикорупційним вимогам залежить від правових вимог країни. Національне кримінальне законодавство може встановлювати обов'язки щодо повідомлення про злочини корупції, пов'язані з серйозним або організованим злочином, або мати певний поріг уникнення відповідальності. У інших випадках розголошення інформації залежить від політики відповідальності. За вимогами ПВК/ФТ фінансові установи та визначені небанківські

підприємства та професії зобов'язані повідомляти про контрольовані транзакції відповідно до національного законодавства та повідомляти про підозрілі транзакції, як визначено в програмі відповідальності ПФК/ФТ. Таким чином, обидва типи відповідальності включають комбінацію обов'язкових зобов'язань щодо звітності.

Отже, вищевикладене формує підґрунтя для співпраці між відповідальними службовцями чи підрозділами ПВК/ФТ та антикорупційної системи.

Система ПВК/ФТ та антикорупційна система спрямовані на запобігання двом тісно пов'язаним видам злочину. Однак підходи до регулювання цих двох типів систем в міжнародних і національних законах відрізняються значно. Існуючий досвід регулювання ПВК/ФТ повинен бути врахований для майбутнього розвитку регулювання антикорупційної системи.

Система законодавчих вимог щодо ПВК/ФТ, складена з міжнародного права, національного законодавства та регулятивних актів, надає менше можливостей для модифікації та адаптації існуючих вимог до кожної конкретної компанії. Національні правові акти ґрунтуються на міжнародному праві, але враховують особливості країн та галузевих особливостей.

Регулювання антикорупційної відповідальності у більшості країн є більш гнучким. Воно розвивається під впливом міжнародного «м'якого права», національного законодавства кількох юрисдикцій, судової практики та антикорупційних програм міжнародних корпорацій. Однак розробка та впровадження антикорупційних програм відповідно до міжнародного «м'якого права» та законів іноземних країн складне завдання, особливо для малого бізнесу. Антикорупційні програми міжнародних корпорацій не завжди є локалізованими або застосовними в різних компаніях з складними бізнес-умовами.

Для підтримки впровадження антикорупційної системи в різних країнах міжнародна спільнота може ініціювати кодифікацію існуючих міжнародних стандартів. У національному законодавстві принаймні повинні бути визначені

загальні формальні вимоги до антикорупційної програми. Галузеві рекомендації можуть відігравати підтримуючу роль. Ідея обов'язкової антикорупційної відповідальності для певних галузей чи типів компаній може бути предметом широкої дискусії залучення різних зацікавлених сторін.

Транснаціональне застосування національних антикорупційних законів до іноземних компаній має особливо позитивний ефект, створюючи стимули для впровадження програм антикорупційної відповідальності. У той же час, іноземне антикорупційне законодавство не повинно замінити національне законодавство. Недоліком цієї тенденції тренду є збільшений ризик подвійного покарання, коли компанія може бути покарана в кількох країнах за один корупційний злочин. Цю ситуацію необхідно регулювати в межах міжнародного права. На нашу думку, розробка додаткових протоколів до національних та міжнародних правових вимог, зокрема Конвенції ООН проти корупції та Конвенції ОЕСР про боротьбу з хабарництвом іноземних державних службовців у міжнародних бізнес-транзакціях [4] для цієї мети може сприяти розвитку загальних положень цих інструментів.

Урядові агенції, відповідальні за регулювання та нагляд за ПВК/ФТ, можуть створювати додаткові вимоги звітності щодо корупції та відмивання коштів. Водночас вони можуть надавати необхідну інформацію та підтримку, а в деяких випадках нести відповідальність за якість антикорупційної програм.

Гармонізація ПВК/ФТ та антикорупційного законодавства, а також уніфікація визначень у цих сферах, можуть виявитися дуже корисними для фінансових установ та компаній, що зобов'язані дотримуватися вимог ПВК/ФТ. Такий підхід сприяє уніфікації та стандартизації процесів внутрішньої відповідальності, спрощує виконання обов'язків в цих сферах та забезпечує більш ефективну боротьбу зі злочинністю в економіці. Така гармонізація може забезпечити більш ясне розуміння стандартів та вимог, зменшити навантаження на підприємства щодо впровадження різних систем внутрішньої контрольної політики та допомогти у вирішенні питань подвійного покарання.

Висновки до розділу 3

Відмивання доходів та протидія корупції є серйозним викликом для суспільства та економіки, і для його подолання необхідна дієва співпраця правоохоронних органів та міжнародних структур. Важливо підкреслити, що ефективна стратегія в цій сфері передбачає не лише впровадження новітніх технологій та відповідних законодавчих норм, але й постійне оновлення законодавства та регуляторного середовища.

Для ефективної боротьби з відмиванням доходів та корупцією в Україні, можна використовувати досвід Європейського союзу та інших європейських країн. Основні напрями вдосконалення системи протидії включають збір та аналіз інформації про фінансові установи, експертні перевірки компетентних органів та створення центральної бази даних. Впровадження таких заходів сприятиме ефективному виявленню порушень та запобіганню відмиванню коштів та корупції, сприяючи створенню прозорості та відповідальної фінансової системи відповідно до міжнародних стандартів.

Отже, в контексті боротьби з відмиванням доходів та корупцією в Україні важливо враховувати досвід регулювання ПВК/ФТ та антикорупційної системи як двох тісно пов'язаних видів злочину. Зрозуміння особливостей міжнародного та національного законодавства у цих сферах дозволяє вдосконалювати системи протидії злочинності та впроваджувати ефективні стратегії. Гнучкий підхід до регулювання антикорупційної відповідальності, спрямований на розвиток під впливом міжнародного права та судової практики, може сприяти створенню більш ефективних антикорупційних програм. Гармонізація законодавства із сфер ПВК/ФТ та антикорупції, разом із збільшенням вимог до звітності та нагляду, може сприяти створенню єдиної системи боротьби зі злочинністю та забезпечити більш ефективний захист фінансових установ та компаній.

ВИСНОВКИ

У дослідженні, яке виконано в рамках кваліфікаційної роботи, були здійснені теоретичні та практичні аспекти системи протидії корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, в умовах глобалізації. На основі представлених результатів можна зробити такі висновки.

Узагальнюючи, корупція та легалізація злочинних доходів є серйозними проблемами, що становлять загрозу для суспільства та економіки. Ці явища мають комплексний вплив на політичну, економічну, соціальну систему. Широкомасштабна поширеність корупції та легалізації злочинних доходів потребує негайного уваги та комплексних заходів для ефективного протидії.

Підходи до боротьби з цими явищами повинні бути інтегрованими та спрямованими на розробку ефективних стратегій. Ключовими напрямками є розвиток ефективних національних систем протидії, активна міжнародна співпраця, впровадження національних законодавчих заходів та забезпечення ефективного контролю над фінансовим сектором.

Міжнародне співробітництво у цій сфері є важливим аспектом боротьби з корупцією та легалізацією злочинних доходів. Організації, такі як Фінансова діяльність і боротьба з відмиванням коштів (ФАТФ), відіграють ключову роль у сприянні обміну досвідом та розробці спільних стратегій для боротьби з цими негативними явищами.

Зміни в системі фінансового моніторингу в Україні та інтенсивна співпраця з міжнародними організаціями, такими як ФАТФ, є кроком у напрямку підвищення безпеки громадян та держави в умовах загострення проблем ПВД/ФТ/ЗМЗ.

Оцінка рівня корупції є ключовим елементом вивчення та боротьби з цим складним соціальним явищем. Широкий спектр методів, які використовуються для оцінки корупції, дозволяє систематично аналізувати її проникнення та виявляти тенденції розвитку. Цей процес не лише забезпечує

отримання об'єктивних даних, але й дає можливість оцінити ефективність заходів боротьби з корупцією.

Серед основних інструментів оцінки рівня корупції в світовій практиці варто відзначити Індекс сприйняття корупції (CPI), розроблений Transparency International. Цей індекс є одним з найвідоміших та широко використовується для оцінки рівня корупції в різних країнах. Також важливим інструментом є Глобальний барометр корупції (GCB), який визначає поширення корупції та хабарництва серед населення. Інші індекси, такі як Rule of Law Index, Open Budget Index та Corruption Risk Index, також враховуються при оцінці рівня корупції та ефективності боротьби з нею.

Україна, як і багато інших країн, показує як певний прогрес у боротьбі з корупцією, так і серйозні проблеми у цій сфері. Підвищення прозорості в управлінні бюджетом, зміцнення судової незалежності та свободи преси, а також забезпечення доступу до відкритих даних є ключовими завданнями для подальшого покращення ситуації.

Індекси та дослідження корупції надають цінні дані для розробки ефективних стратегій та політик для зменшення корупції на глобальному рівні. Проте, важливо також розуміти, що боротьба з цим явищем потребує системної реформи і широкої підтримки як на національному, так і на міжнародному рівнях.

У зв'язку зі посиленням ролі нелегальних фінансових потоків на міжнародному рівні доцільно посилити регулювання та контроль за легалізацією злочинних доходів. Для оцінки нелегальних потоків використовуються різні аналітичні інструменти, такі як Basel AML Index, TRACE Matrix, Global Financial Integrity, Financial Secrecy Index та світові індикатори управління Всесвітнього банку. Дані індикатори допомагають зрозуміти рівень ризиків та масштаби нелегальних фінансових потоків у різних країнах та регіонах, що є важливим для розробки стратегій боротьби з легалізацією доходів злочинного походження та забезпечення фінансової стабільності. Аналіз Basel AML Index показав, що Україна покращила свою

позицію в цьому індексі за рік, але все ще має середній рівень ризику від легалізації доходів злочинного походження. Також за даними інших індикаторів, таких як TRACE Matrix та Financial Secrecy Index, Україна має високий ризик комерційного підкупу та нижчий від середнього рівень фінансової таємниці.

Україна активно співпрацює з іншими країнами та міжнародними організаціями у боротьбі з корупцією та відмиванням коштів/фінансуванню тероризму. Це свідчить про її зобов'язання дотримуватися встановлених міжнародних стандартів. Викликом для суспільства та економіки залишається відмивання доходів, на яке необхідно реагувати шляхом ефективної співпраці правоохоронних органів та міжнародних структур.

Для ефективної протидії у цій сфері в Україні доцільно використовувати досвід Європейського союзу та інших європейських країн. Зокрема, важливо збирати та аналізувати інформацію про фінансові установи, проводити експертні перевірки компетентних органів та створювати центральну базу даних. Це дозволить ефективно виявляти порушення та запобігати відмиванню коштів та корупції, сприяючи створенню прозорості та відповідальної фінансової системи, яка відповідає міжнародним стандартам.

Запропоновано, у контексті боротьби з відмиванням доходів та корупцією в Україні необхідно враховувати досвід регулювання ПВК/ФТ та антикорупційної системи як взаємопов'язаних видів злочину. Розуміння особливостей міжнародного та національного законодавства у цих сферах дозволяє вдосконалювати системи протидії злочинності та впроваджувати ефективні стратегії.

Гнучкий підхід до регулювання антикорупційної відповідальності, який враховує міжнародне право та судову практику, може сприяти створенню більш ефективних антикорупційних програм. Гармонізація законодавства у сферах ПВК/ФТ та антикорупції, спільно з посиленням вимог до звітності та нагляду, сприятиме створенню єдиної системи боротьби зі злочинністю та забезпечить більш ефективний захист фінансових установ та компаній.

Гнучкість у підході до регулювання антикорупційної відповідальності означає здатність враховувати специфічність ситуацій та потреби різних секторів, що сприяє ефективній і адаптивній боротьбі з корупцією.

Гармонізація законодавства у сферах протидії протиправним діям (ПВК/ФТ) та антикорупції дозволить уникнути прогалин у законодавчому полі, забезпечуючи комплексний підхід до боротьби зі злочинністю. Спільне посилення вимог до звітності та нагляду підвищить прозорість та відкритість у діяльності фінансових установ та компаній, що ускладнить можливість використання ними для легалізації злочинних доходів.

Такий комплексний підхід сприятиме створенню системи боротьби зі злочинністю, що базується на кращих практиках та міжнародних стандартах. Він дозволить забезпечити ефективний захист фінансових установ та компаній від корупції та інших протиправних дій, сприяючи стабільності та розвитку економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Committee on Payments and Market Infrastructures. *Distributed ledger technology in payment, clearing and settlement*, URL: <https://www.bis.org/cpmi/publ/d157.pdf>
2. Corina-Narcisa (Bodescu) Cotoc, Maria Nitu, Mircea Constantin, cheau and Adeline-Cristina Cozma. Efficiency of Money Laundering Countermeasures: Case Studies from European Union Member States. *Risks*. 2021, 9, 120. URL: <https://doi.org/10.3390/risks9060120> <https://www.mdpi.com/journal/risks>
3. International Monetary Fund. *IMF Policy Paper: The Bali Fintech Agenda*, URL: <https://www.imf.org/en/Publications/PolicyPapers/Issues/2018/10/11/pp101118-bali-fintech-agenda>
4. Ivanov Eduard. AML/CFT and anti-corruption compliance regulation: two parallel roads?. *IACA Research Paper Series*, 2018, 2.
5. Lannoo Karel, et al. *Anti-Money Laundering in the EU: Time to get serious*. Centre for European Policy Studies, 2021.
6. Mitsilegas Valsamis; Vavoula Niovi. The evolving EU anti-money laundering regime: challenges for fundamental rights and the rule of law. *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 2016, 23.2: 261-293.
7. Nye J. Corruption and political development: a cost-benefit analysis. *American Political Science*. 1967. № 12(61). P. 417-427.
8. Варналій З.С. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації: монографія. К.: НІСД, 2006. 578 с.
9. Вовчак О., Єндоренко Л. Інституційно-правові аспекти становлення і розвитку системи фінансового моніторингу в Україні. *Socio-Economic Relations in the Digital Society*. 2021. № 1(40). С. 19–24.
10. Гура В. В. Поняття корупції як економіко-правового феномену. *Вчені записки Університету «КРОК»*: зб.наук. праць. Київ: ВНЗ «Університет економіки і права «КРОК», 2021. Вип. № 4 (64). С. 76-84

11. Гура В. Корупція: поняття та види, причини виникнення. *Економічний аналіз*, 2022, 32.2: 73-81. URL: <http://econa.wunu.edu.ua/index.php/econa/article/view/2028>
12. Дяченко О. П. Імплементация міжнародних стандартів у напрямку вдосконалення механізму державного регулювання процесів протидії розвитку тіньової економіки в Україні. 2018. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/2081>
13. Звіт «Люди та корупція: Європа та Центральна Азія», URL: <https://www.transparency.org/en/gcb/europe-and-central-asia/europe-central-asia-2016>
14. Кікалішвілі М.В. Стратегія й тактика протидії корупційній злочинності в Україні: монографія. Запоріжжя: Гельветика, 2020. 415 с.
15. Кінаш М. М. Корупція як соціальне негативне явище. *Форум права*. 2012. № 4. С. 458-463.
16. Конвенція Організації Об'єднаних Націй «Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин». Ратифікована Постановою Верховної Ради України від 25.04.1991 р. №1000-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096#Text
17. Конвенція Організації Об'єднаних Націй «Проти корупції» від 18.10.2006 р. № 995_c16. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text
18. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15.11.2000 р. № 995_789. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text
19. Конвенція Ради Європи «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскація доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму». Ратифікована Законом України від 17.11.2010 р. №2698-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text
20. Марушко Н. С.; Воляник Г. М. Нелегальні фінансові потоки: базові дефініції та класифікація. *Науковий вісник НЛТУ України*, 2023, 33.2: 60-66.

21. Марушко Надія, Горбан Ірина. Дотримання правових вимог в аудиторській діяльності при протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом. *Наукові перспективи (Naukovì perspektivi)*, 2022, 10 (28).
22. Михненко А. М., Руснак О. В., Мудров А. М. та ін Запобігання та протидія корупції: навч.посібник / за ред. А. М. Михненка. Київ: ДННУ «Акад. фін. управління», 2013. 667 с.
23. Міжнародні стандарти з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення: (2012) Рекомендації FATF затверджені Пленарним засіданням FATF 16 лютого 2012 року. URL: http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2012/22.03.2012/1.pdf
24. Москаленко Н. В. Світовий досвід побудови системи запобігання та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансування тероризму. *Вчені Записки*, 2020, 2020/ 119. URL: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_2/31_70_2_1.pdf#page=127
25. Офіційна сторінка Basel AML Index URL: <https://index.baselgovernance.org/map>
26. Офіційна сторінка Corruption Risk Index URL: <https://www.countryrisk.io/>
27. Офіційна сторінка Financial Intelligence Unit URL: https://www.zoll.de/DE/FIU/fiu_node.html
28. Офіційна сторінка Financial Secrecy Index. URL: <https://fsi.taxjustice.net/>
29. Офіційна сторінка Global Financial Integrity URL: <https://gfintegrity.org/>
30. Офіційна сторінка Open Budget Index URL: <https://internationalbudget.org/open-budget-survey/country-results/2021/ukraine>
31. Офіційна сторінка Open Data Maturity URL: <https://data.europa.eu/en/news-events/news/open-data-maturity-report-2022-out>
32. Офіційна сторінка Rule of Law Index URL: <https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/documents/WJP-INDEX-21.pdf>

33. Офіційна сторінка TRACE International
<https://www.traceinternational.org/trace-matrix#matrix-results>
34. Офіційна сторінка Transparency International
<https://www.transparency.org/en/cpi/2022/index/ukr>
35. Офіційна сторінка Державної служби фінансового моніторингу України. URL: <https://fiu.gov.ua>
36. Офіційна сторінка ФАТФ <https://www.fatf-gafi.org/en/home.html>
37. Першин В. Г. Стандарти міжнародної фінансової спільноти в сфері протидії легалізації злочинних доходів та фінансуванню тероризму. *Публічне право*, 2018, 1: 60-67.
38. Посібник щодо деяких аспектів здійснення фінансових розслідувань (дослідження фінансових відносин). 160 с.
URL: [https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20\(National%20Studies,%20Guidances%20etc\)/ukr_financial%20investigations%20manual.pdf](https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20(National%20Studies,%20Guidances%20etc)/ukr_financial%20investigations%20manual.pdf)
39. Про запобігання корупції: Закон України № 1700-VII від 25 жовтня 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.
40. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. № 361–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.
41. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.08.2015 р. № 537. *Офіційний вісник України*. 2015 р. № 62. Ст. 2028
42. Типологічне дослідження на тему: «Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму)»
URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/tipologi/tipologi-derzhfinmonitoringu>
43. Уткіна М. С. Міжнародні стандарти та міжнародне співробітництво у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних

злочинним шляхом. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*, 2023, 3: 178-182.

44. Фінансова розвідка України. 20 років розвитку та звершень: Збірка матеріалів з нагоди 20-річчя з дня створення Державної служби фінансового моніторингу України - К., 2022. - 158 с. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/20rokiv/2201041816rokivFinMonitoringspreedSmallFileSize.pdf>

45. Флейчук М.І. Легалізація економіки та протидія корупції у системі економічної безпеки: теоретичні основи та стратегічні пріоритети в умовах глобалізації: монографія. Львів: Ахілл, 2008. 660 с.

46. Шевченко Наталія; Копитко Марта; Мігус Ірина. Напрями зниження рівня корупції в Україні в умовах кризових явищ та підвищення необхідності легалізації доходів. *Вчені записки Університету «КРОК»*, 2023, 2 (70): 21-28.

47. Шостко О. Ю. Кримінологічна характеристика корупційної злочинності в Україні. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2014. Вип. 28. С. 69-78.

ДОДАТКИ

Рис.А.1. Протидія фінансуванню тероризму та сепаратизму в Україні

Рис. Б.1. Способи відмивання доходів від корупційних діянь в Україні

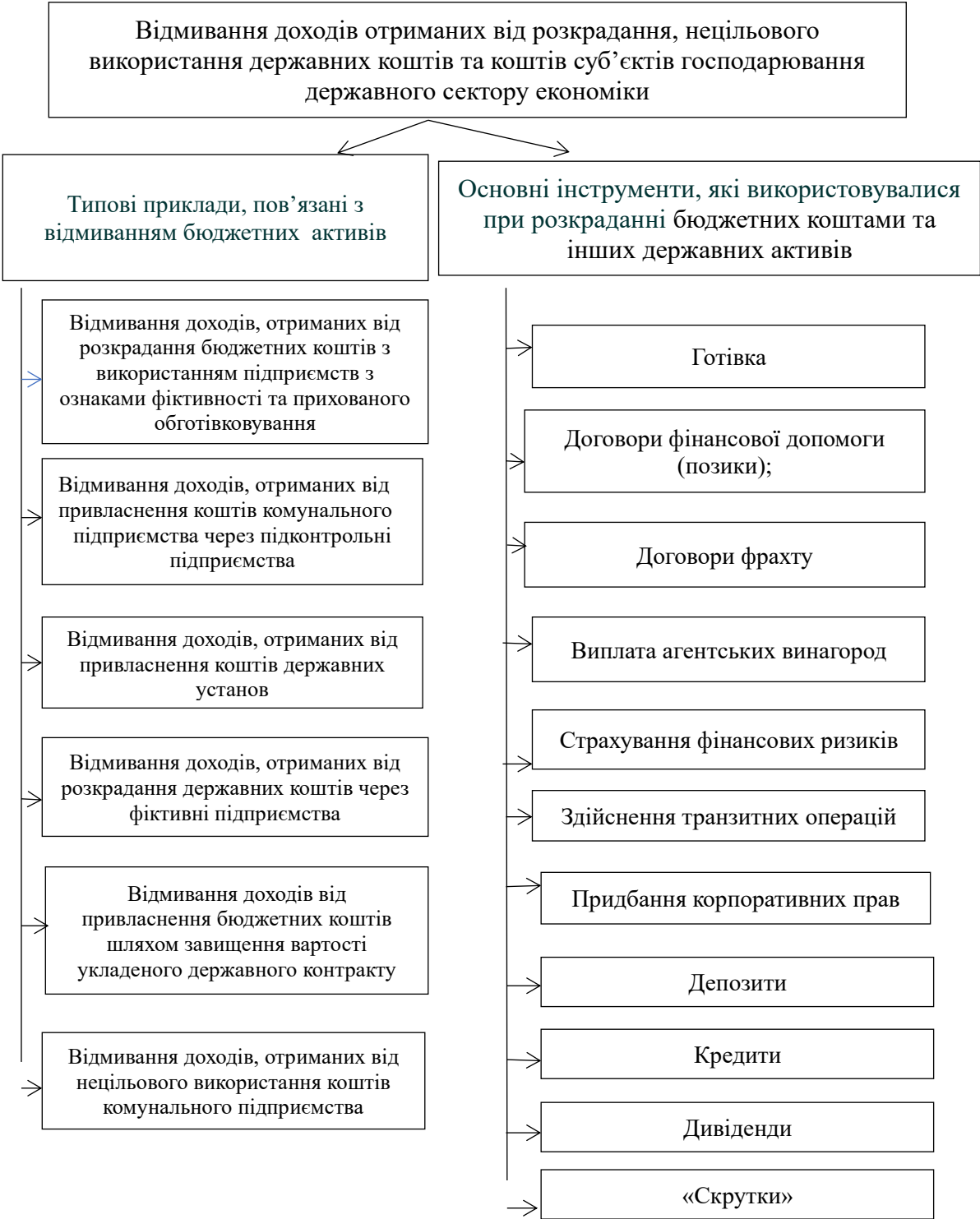

Рис. В.1. Способи відмивання доходів від розкрадання, нецільового використання державних коштів та коштів суб'єктів господарювання державного сектору економіки в Україні

Додаток Г

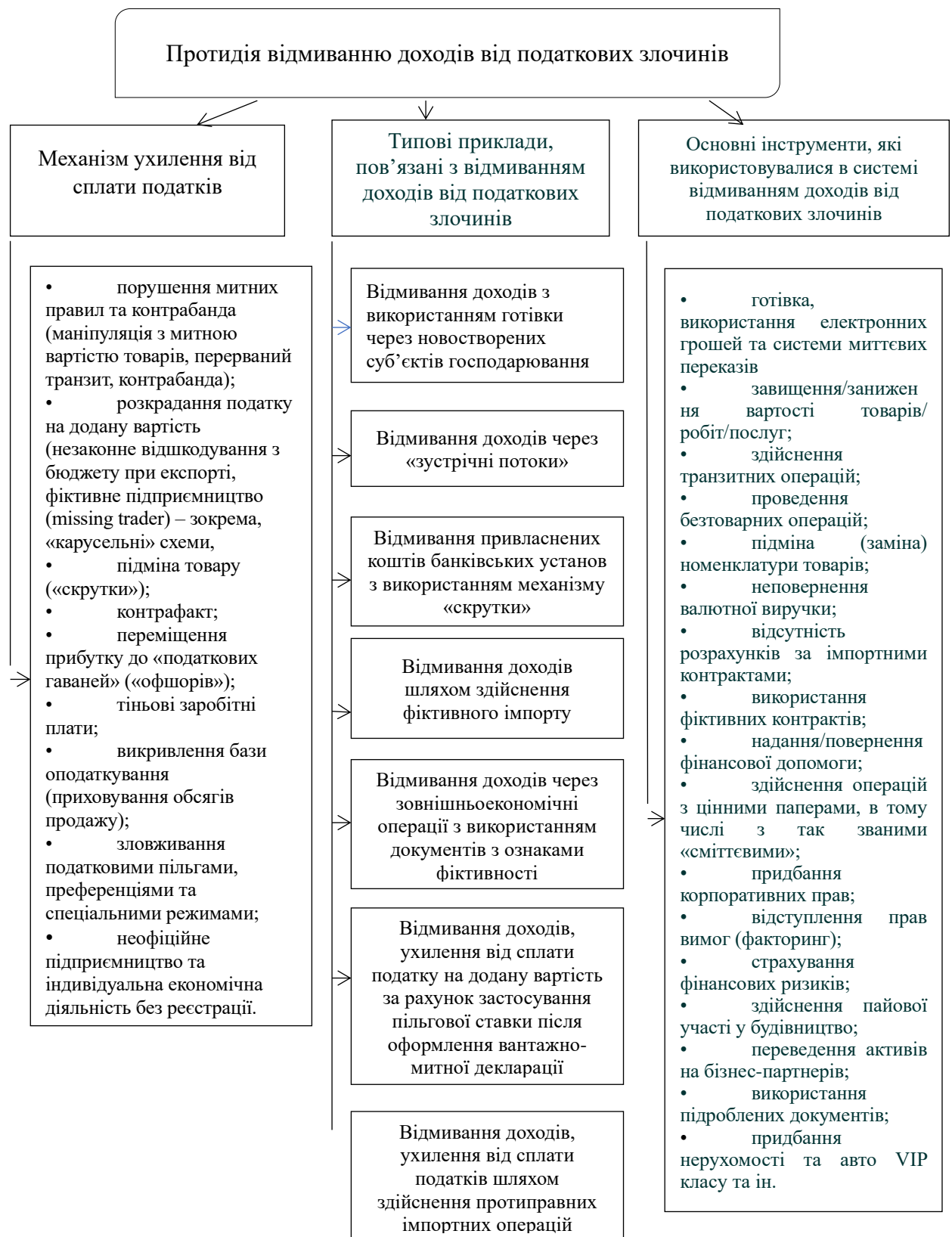

Рис. Г.1. Протидія відмиванню доходів від податкових злочинів в Україні

Види діяльності, що генерують приховані (нелегальні) фінансові потоки, за категоріями *Міжнародної класифікації злочинів (ICCS)*

Категорії	Види діяльності за категоріями ICCS
1	2
Податкові та комерційні практики	08041 Правопорушення, пов'язані з тарифами, оподаткуванням, митами і доходами 08042 Корпоративні правопорушення, в тому числі антимонопольні правопорушення та правопорушення, пов'язані з імпортом / експортом; порушення правил торгівлі 08045 Маніпулювання ринком або інсайдерська торгівля, цінова змова
Види діяльності за типом експлуатації та фінансування тероризму (частини розділів 02, 04, 09)	020221 Викрадення 203 Рабство і експлуатація 204 Торгівля людьми 0302 Сексуальна експлуатація 02051 Вимагання 0401 Грабіж 501 Крадіжка з проникненням 502 Крадіжка 09062 Фінансування тероризму
Нелегальні ринки	ICCS включає довгий список видів діяльності, в тому числі, наприклад, торгівля наркотиками (060132), торгівля зброєю (090121), незаконний видобуток корисних копалин (10043), незаконне ввезення мігрантів (08051), контрабанда товарів (08044), незаконна торгівля об'єктами дикої природи (100312)
Корупція (розділ 0703)	7031 Хабарництво 7032 Присвоєння засобів 7033 Зловживання службовим становищем 7034 Торгівля впливом 7035 Приховане збагачення 07039 Інші корупційні діяння